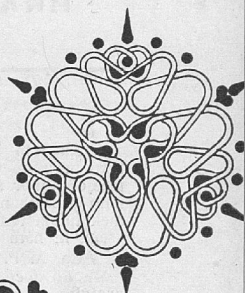

Ž · E · N · S · K · I
S · V · E · T
1 · 9 · 3 · 5

7
8

LETO 13

JULIJ-AVGUST

Pri nas dobite od vloge 3 do 5% obresti

In Vaš denar je varen, ker jamči za vloge v našem zavodu

Dravska banovina z vsem svojim premoženjem in vso davčno močjo.

Torej ni treba, da držite denar doma, kjer Vam ne nese nič in imate zaradi njega le strah pred tatovi, roparji in požarom!

Mi hranimo denar nad 10.000 vlagateljem in vabimo tudi Vas, da zaupate svoje prihranke najstarejšemu domačemu denarnemu zavodu:

HRANILNICA DRAVSKE BANOVINE

(prej Kranjski hranilnici)

v Ljubljani ali Mariboru ali Celju

Iz pismen naših naročnic.

Rade bi izkazale svojo hvaležnost vsem tistim svojim naročnicam, ki znajo tako pristržno vplesti svojo bodrilno ali pohvalno besedo v vsako pismo, ki nam ga pišejo. Kakor svetli solnčni žarki učinkujejo take besede v teh meglenih časih. Zal nam prostor ne dopušta, da bi objavili vsa taka pisma v celoti, a vsaj kak odomek tu pa tam hočemo objaviti. Ne le tistim, katerih besede tu navajamo, marveč vsem, ki nam pošiljajo tako lepa pisma, se iz srca zahvaljujemo:

Ga. A. P. v Radečah nam piše:

„Po dveh letih sem se zopet naročila na Vaš list, katerega sem silno težko pogrešala; saj sem bila prej 6 let Vaša naročnica... Z veseljem Vas moram pohvaliti, da ste list tako lepo preuredili in povečali. Tudi to mi je všeč, da niste tako hipermoderni, da gresle srednjo pot, ker so tako slabi časi...“

Iz pisma ge. E. K. v Jesenicah:

„Prosim, pošljite mi zopet „Zenski Svet“, ker ga zelo težko pogrešam. Mi zelo ugaja, ker mi nudi veliko poučnega...“

Naročnica iz inozemstva reklamira nekatere zvezke in piše med drugim:

„Zelo bi Vam bila hvaležna, ako mi jih pošljete, ker mi je ž. Sv. zelo všeč in ljub. Ko je bil lansko leto vsem lukajšnjim naročnicam list zaplajen, ne sramujem se povedati, da sem se — skoraj štirideset let stara kmetica — jokala... Do sedaj imam vse letnike, katere hranim, čuvam in čitam...“

Ga. M. F. v Ljubljani piše:

„Težko bi pogrešala Vaš cenj. list, zato Vas lepo prosim, bodite tako prijazni in pošiljajte mi ga še naprej...“

Ga. P. F. iz inozemstva piše:

„Z veseljem sem prejela Vašo dopisnico s sporočilom, da lahko še nadalje dobivam Zenski Svet. Srčna hvala. Saj mi je bilo brez njega tako žalostno, pa tudi mojemu možu in družini. Vsi ga radi prebiramo...“

In še ga. L. K. iz inozemstva:

„Z največjim veseljem sem sprejela obvestilo, da bom spet lahko dobivala ž. S., ki mi je v tujini najboljši prijatelj. Zelo me je ganilo; če nas tudi vsi pozabijo, ž. S. nas ne. Pa si mislim, kako zvišeno nogo izvršuje s tem...“

Iz Egipta nam piše ga. J. S.:

„Priznati Vam moram, da mi je Vaš cenj. list še vedno tako priljubljen, kakor mi je bil pred osmimi leti, ko sem se naročila nanj. Vedno mi je najboljši prijatelj, ki me še ni varal, in moj najzanesljivejši tovariš...“

Ga. P. M. iz Domžal piše:

„Ze deveto leto sem Vaša naročnica in moram priznati, da se mi je ž. S. takoj v začetku tako priljubil, da se mi je zdelo nemogoče živeti brez njega.“

Ga. M. M. piše:

„... Hočem pa ostati v vrstah Vaših naročnic, dasi so precejšnje težkoče, kakaj mislim, da bi silno silno pogrešala mojega najljubšega svetovalca in prijatelja (ali ga sploh ne bi mogla)...“

Ga. A. H. iz Litije:

„... Mislila sem že list odpovedati, ker ga zelo težko plačujem, toda ne morem. Sem tako navezana nanj, imam ga že od začetka. Ako bi ga ne imela več, bi ga prav hudo pogrešala...“

Ga. B. R. iz Goriške:

„... ali verujte mi, to je moje edino slovensko čtivo. Obenem mi ž. S. nudi vse, kar potrebujem...“

ŽENSKI SVET

JULIJ-AVGUST 1935 LJUBLJANA

LETO XIII-7-8

„Up sreče onstran groba v prsih hrani“

Odlomek iz romana o Prešernu

Ilka Vaštetova

Nadaljevanje

Scheuchenstuelovi, ki so še vedno stanovali v hiši starega očeta Antona Gollmajerja v Salendrovi ulici, so imeli hišo in vrt na Gradu nad streliščem.

Marija je dvignila široko krinolino svoje žalne obleke, sedla na zofa in si s črno pahljačo hladila razpaljena lica.

„Julij Ugani, koga sva srečali na Marijinem trgu!“ se je zavrtila Toni, da se je kratko črno krilce pozibalo nad dolgimi čipkastimi hlačicami.

„Nisva ga srečali, le od daleč sva ga videli, ko sva prišli čez most,“ je popravila njena sestra.

„Ne morem vedeti, koga,“ je Julija govorila v odprto omaro, iz katere je jemala obleko, klobuček in pompaduro. A vzbočene ustne so se ji sumljivo zatresle in zadrega v lepih očeh je izdajala skrito misel: Seveda Prešerna!

„Tvojega najgorečnejšega častilca, onega prismojenega poeta —“

„Tonil!“

Julijina nožica je temperamentno udarila ob tla. Modre oči so jezno zagorele.

„Oh, ne bodi huda, da sem tako rekla! Saj vem, da ga ne maraš. Ali se ne zdi tudi tebi — pri... hočem reči —“

„Mislim, da bi marsikdo hvalil Boga, če bi mu podaril toliko pameti, kolikor jo ima doktor Prešeren!“ je Julija ostro odvrnila.

„U! Ne vem, če je posebno pametno, kar počne tvoj poet,“ se je vmešala Marija s posmehom na nelepem širokem obrazu.

In njena tri in pol leta mlajša sestra je pristavila:

„Jozef je pravil mami, da Prešeren vsak večer popiva po gostilnah, odkar je propadel.“

„Kje je propadel?“ je Julija vprašala še vedno stisnjenih obrvi.

„Nu, pri kompetenci za advokata.“

„In pri kompetenci za tvojega moža — hahaha!“

Julija je prebledela. Okrenila se je, vzela še pahljačo iz omare in zamrmrala:

„Moram še mamu vprašati, če smem iti z vama.“

Ves izpremenjen je bil njen glas, skoraj hripav od zatajenega razburjenja.

Kmalu se je vrnila. Utrujena si je pogladila lase s čela.

„Oprostita, da ne gremi z vama. Mama ne dovoli. Pravi, da je zunaj hujša vročina nego tu v sobi. Ne smem hoditi po vročini. Zaradi srca mi je zdravnik prepovedal. Šli bomo po večerji na izprehod, ko pride Jozef.“

Scheuchenstuelovi sta se spogledali. Da je bila vsaka prošnja zaman, če gospa Primčeva česa ni dovolila, to sta vedeli. Poslovili sta se in odšli.

Z globokim vzdihom se je Julija spustila v naslonjač in dolgo vsa zamišljena zrla predse.

S hodnika se je čulo kričanje gospe Primčeve, vmes drzno odgovarjanje rejenke Ane Jelovškove. Naposled Anin jok. Nekod so se zaloputnila vrata.

Julija je stisnila obrvi. Neznosno! Čimbolj je Ana doraščala, tem hujši pekel je bil med njo in njeno skrbnico. Neugnano, svojeglavo dekletce se je z vso silo južnaškega temperamenta upiralo pretirani strogosti krušne matere: Večna vojna med njima. Ana je postajala vedno bolj zakrknjena, sama vase zaverovana. Vse dobre Julijine besede so bile zaman. Nekaj dni je tega, kar je hlipalo dekle:

„Sovraži me, vem, da me sovraži. Žal ji je, da me je vzela za svojo. Zakaj me pa je? Zakaj me ni pustila pri starših? Oh, kar ušla bom domov.“

„Ana!“

„Res bom ušla,“ je s trmastim jokom grozil otrok, „Doma se ne bodo ves dan kregali name.“

Julija je povesila glavo. Hudo ji je bilo zaradi otroka, pa tudi zaradi matere. Mati je stroga in silno gospodovalna ženska.

Julijin pogled se je dvignil in ustavil na miniaturni sliki vrh predalnika: Janez Primic, njen brat, ki je pred tremi leti umrl za sušico. On je zelo trpel zaradi materine trdote. Bil je ves kakor oče — tako mu je mati večkrat očitala: mehak, radodaren, skoraj razsipen in poln čudnih nazorov, ki se jih je nalezal med študenti. Nekaj je fantaziral o Slovencih in Slovanih, prepeval slovenske pesmi, plačeval sošolcem za vino in imel z njimi tajne sestanke po zakotnih predmestnih gostilnah... Dostikrat jih je pripeljal na dom, slabo oblečene, slabih manir — oh! Kako bi stroga mati, ponosna na svoj denar in svojo veljavo v ljubljanski družbi, ne bila nesrečna zaradi takšnega sina! Prepir med njima je bil na dnevnem redu, dokler ni Janez v drugem letu filozofije zbolel, dolgo bolehal in umrl — edini sin, dedič Primčeve firme, Primčevega bogastva.

Kaj je mati čutila ob njegovi smrti?

Tega ni nihče zvedel. Trd, kakor okamenel ji je bil obraz v onih dneh. Potem pa je gospodovala kakor poprej: odločno in trdo. Le škof Wolf je imel nekoliko upliva na njeno voljo in včasih Julija. Ampak le v onih trenutkih, ko je pri njej bruhnila materina narava na dan: neukrotljiva jezica, ki je pri Juliji ponavadi končala s slabostjo in nezavestjo. Edino te se je mati bala. Nu, ampak takšni slučajji so bili redki. Julija pač ni bila uporne narave kakor njen pokojni brat. Povečini se je v vsem udala materinemu vodstvu. Morda je bila temu kriva Julijina srčna hiba, morda njen mehkejši značaj? Ali ni v tem dejstvu ležala Julijina usoda? Če bi bila

Julija odpornejša proti materinemu uplivu, samostojnejša — kako bi se bilo obrnilo njeno življenje? Njeno in — Prešernovo...

V pisarni, pri veliki, zeleno prevlečeni mizi, obloženi s knjigami in akti, je sedel Prešeren in gosje pero mu je neprestano drselo po papirju. Le od časa do časa je odložil pero, brskal po aktih, razgrnjenih po mizi, si poiskal potrebne podatke in zopet pisal. Od časa do časa se je ozrl na Kastelčev prostor pri sosedni mizi. V prostorni sobi je škripalo s peresi še dvoje mladih pisarjev. Sicer je motil tišino le zdaj pa zdaj ropot s ceste: drdranje voz, glas poštnega roga, krik otročadi, ki se je s pestunjami in brez njih podila mimo vojaške bolnice in Maličevih vrtov proti senčnim tivolskim drevoredom.

Pisarniška okna so bila zaprta. V zaprašene šipe so se zaganjale muhe in krožile pod petrolejko, obešeno sredi sobe. Gole stene so v živorumeni barvi žarele v suho popoldansko vročino. Iz sosedne šefove sobe se je skozi zaprta vrata čulo krepko smrčanje. Chrobath je od kosila prišel v pisarno, da prespi predpoldansko pijanost in se toliko okrepi, da bo zvečer iznova vlival pijačo vase, dokler zopet ne omaga, dokler ne pride kakor vsak večer hlapec ponj in ga odvede domov.

Prešeren je prenehal s pisanjem in se zagledal v šefova vrata... Zakaj se Chrobath uničuje? Zakaj brezumno popiva? Denarne težkoče? Ženska?

Pred Prešernom je za trenutek vstal obraz mlade sorodnice šefove žene, njene polsestre. A odgnal je misel kakor nadležno muho. Saj je Chrobat dekle že njemu ponujal, v šali seveda. Ampak — hm, če je vendarle resno mislil? Eh! Grdo bi bilo. Že misel je grda: šefova ljubica — njegova žena! Nič! Kaj bi to!

Iznova se je sklonil nad delom. Venomer si je brisal pot s čela in vratu. Naposled je globoko vzdihnil. Vročina je bila res neznosna. Z zavistjo je pogledal na prazen stol pred Kastelčevo pisalno mizo. Prijetnejše nego delo v kakšni soparici bi bilo kopanje v hladnih savskih valovih.

„Čopu je zdajle lepo!“ mu je prišla misel in razločno je videl pred seboj prijateljev obraz, obdan z zelenim valovjem. Bled je bil Čopov obraz, tako bled kakor po kosilu, ko se je prestrašil zaradi nenadnega ropota v kuhinji.

Prešerna je nejasna tesnoba grabila za srce, da mu je zastajal dih. Strmel je pred se. Dozdevalo se mu je, da vidi na Čopovem bledem obličju nekaj tujega, zagonetnega. A kaj je bilo?

Že je izginjal obraz kakor v megli, kaj je bilo?

Zaman se je poet trudil, da bi si še enkrat pričaral pred oči prijateljevo obličje. Kaj je bilo? Čital bi v prijateljevih jasnih, velikih očeh, a bile so — zaprte!

Prešeren je čutil, kako mu lega v srce nerazumljiva groza, strah. Strah pred čem? Ozrl se je po pisarni, vstal je. Ali je bolan? Srce mu res že nekaj let ni v redu. In v glavi čuti včasih silen krvni pritisk.

„K zdravniku pojdem zopet, da mi odvzame unčo krvi, sicer me še kap zadene.“ je sklenil.

Zdrzil se je, ko so se zdajci odprla vrata in je privihralo v pisarno dražestno sedemletno dekletce v kratkem rožnatem krilcu in dolgih belih hlačicah. Temnorjavi kodrci so obrobjali lepi obrazek z velikimi rjavimi očmi, ozkim nosom in majhnimi, živordečimi ustnicami — šefova hčerka Luiza. Obrazek ji je zasijal, ko je ugledala Prešerna in ga z uljudnim poklonom pozdravila.

„Nu, mala prijateljica, kaj novega?“

„K papanu sem prišla.“

„Papa spi.“

V zadregi je vrtela v roki „diabolo“. Prešeren ga ji je vzel iz rok, ga naravnal, nasukal in sprožil proti stropu. Seveda ga ni ujel, ker se je diablo odбил od nizkega stropa.

„Haha! Saj ne znate!“ se je dekletce zasmajalo. Modro je pristavila: „Veliki ljudje ste preblizu stropa.“

Poet jo je pogladil po glavi in ji vrnil palčice.

„Imaš prav, dekletce. Čim večji je človek, tem težje ujame „hudiča.““

Hudomušen nasmeh, poln srčne dobrote, se mu je zatresel okrog ust.

„Papa je dejal mami, da ste vi največji Slovenec, ampak —“

Prešernove oči so se smejale.

„Ampak?“

„Meni se zdi, da to ni res. Čeponov Tone je še večji.“

„Hahahaha!“ sta se v en glas zagrohotala mlada pisarja.

Prešeren jima je od srca pomagal. Čeponov Tone je bil krakovski original, velik, močan korenjak, ki je nosil klobuk s širokimi krajevci, obleko pa iz takšnega sukna, iz kakršnega so frančiškanske halje. Bil je pobožnjakarski gorečnik, ki je venomer molil in pridigoval ljudem, najraje nališpanim ženskam. Razposajeni otročaji so tekali za njim in ga dražili. Mala Luiza ga je dostikrat videla, ker so Chrobatovi stanovat na Bregu.

„Čeponov Tone ti je torej všeč?“ je smeje se vprašal Prešeren in si z robcem obrisal oči.

Luiza se je v zadregi ozirala v smejoče se obraze... Veliki ljudje se najraje smejejo takrat, kadar ona ne vidi ničesar smešnega... Kako nerodno ji je bilo! Pogledala je na steklena vrata. Pred njimi je čakala njena mamica in govorila z znanim gospodom.

„Mamica čaka!“

Nagel poklonček, da je kratko krilce zafrfotalo, in stekla je vun. Smehljaje je zrl Prešeren za njo... kakor solnčni žarek, takšenle otročiček!

Sedel je zopet za mizo. A delo mu ni šlo več izpod rok. Pogled mu je uhajal skozi okno na ljudi, ki so ob poznem popoldnevu vedno bolj polnili ulice. Že so se svetile strehe ob zahajajočem solncu in žarka luč se je odbijala od njih v ozko ulico, v pisarniški prostor, ki je iznova zažarel.

Pisarja sta vstala in pospravljala po mizah. Vrata šefove sobe so se odprla in Crobath je stopil na prag. Brez fraka, v svilenem črnem telovniku, nekoliko zmečkanem od ležanja. Vrat mu je ovijala široka črna svilena ovratnica: iznad nje so štrleli konci belega ovratnika. Velike modre

oči bi bile lepe, če bi pogled ne bil — kakšen pravzaprav? Nekoliko srep, neiskren. Samopašnost in okrutna strastnost se skriva za takšnim pogledom. Nekoliko kalne so bile oči; alkohol je gledal iz njih. Obrvi stisnjene, nos raven in lepo začrtan, a ustne pod njim tanke in zaničljivo povešene. Črni lasje so bili po modi počesani ob sencih v čelo.

„Ali še vedno premetavaš akte?“ je hripavo odgovoril svojega koncipijenta. „Prokleta si neumen, da toliko garaš! Če misliš, da ti zato zvišam plačo, si se v meni zmotil, prijatelj.“

Prešeren se je mirno ozrl in ukazal pisarju, ki je že prijel za klobuk, da bi šel:

„Čujtel! Prinesite gospodu šefu čašo mrzle vode!“

Crobathove krvave oči so se zasmejale.

„Da se iztreznim, kaj ne: Nu, hvala, vode pa res nisem potreben. Ampak črno kavo bi si privoščil zdajle. Ali greš z menoj v kavarno?“

Prešeren je odložil pero.

„Grem.“

„Nekdo še prihaja,“ je opomnil pisar, ki je že stopil proti vratom.

Res je kmetiški fant snel klobuk pred steklenimi vrati in prijel za kljuko.

„Vrzi ga ven!“ je Crobath odločil in že prijel za vrata svojega kabineta.

Prešeren se je okrenil.

„Saj to je Rotarjev iz Tomačevega!“ je dejal ves začuden.

„Dober dan!“ je fant zasopel pozdravil in se zmedeno ozrl. „Ali — ali so tukaj gospod dohtar —?“

„Rotarjev si, kaj ne? Ali mene iščeš?“

Fant se je zganil in v njegovem pogledu je bilo nekaj kakor strah in preplašenost.

„So — so me — poslali — — so rekli, da pridite v bolnico.“

Ledeno mrzel občutek je izpreletel Prešerna po hrbtu navzdol. Počasi je vstal.

„Kdo je rekel? Kdo te je poslal?“

„Dohtarji in — in gospod Kastelic.“

Prešerna je stisnilo v grlu. Z vso močjo se je branil misli — strašne misli ...

„Kaj pa se je zgodilo,“ je pristopil Crobath.

Prešeren je dvignil roko, kakor bi mu hotel nekaj zabraniti, a že je prišel odgovor, še mnogo, mnogo strašnejši nego ga je pričakovalo Prešernovo srce:

„Gospod Čop so — so utonili v Savi, pa — pa smo jih pripeljali v bolnico, ker — ker so nekateri mislili, da gospod še niso — mrtvi...“

Crobath je nehote iztegnil roko, ko so Prešernu odpovedala kolena in se je sesedel na stol. Poetov obraz je bil strašen, tako strašen, da so vsi: Crobath, pisar in Rotarjev fant povesili oči, pogledali v stran.

V sobo je legla tišina, polna groze.

Potem se je začul Prešernov glas, tih in hripav, kakor da ni njegov:

„To ni res!“

Še vedno je s široko razprtimi očmi strmel v nasprotno steno.

Crobath se je vprašaje ozrl na Rotarjevega. Fant je globoko zasopel, mečkal klobuk med rokama in v zadregi pogledal proti vratom. Z rokavom si je obrisal pot s čela.

Le gluha tišina je odgovorila Prešernu. ...Ali ni — ali ni tam Čopov blede obraz, okrog njega zeleni savski valovi?

Zganil se je, iztegnil pesti pred se in dejal še enkrat odločneje:

„Ni res!“

Nato je vstal.

„Pojdival!“

V telovniku in brez klobuka bi bil šel na cesto, da ni priskočil pisar, mu pomagal obleči frak ter mu potisnil cilinder v roko.

Nikogar ni videl Prešeren, ko je tekel po ulici. Ljudje so se mu umikali in gledali za njim. Nekateri so ga pozdravili. Nikomur ni odzdravil, nikogar videl.

„Ni res! Ni res!“ mu je bolečina kljuvala v srcu.

„Res je!“ je pritrkavalo od nekod rahlo in vztrajno — mrtvaški zvonček z bolniške kapele.

In še bolj je pospešil korake. Temnozeleni frak mu je odletaval v vetru, lasje so mu vihrali okrog glave, ko je drevil po Dunajski cesti. Tako je pritekel do bolnice. Znan obraz ga je sprejel — ali ni bil primarij sam? — in ga vodil po obokanem hodniku nekdanjega samostana bosonogih avguštincev, zdaj deželne bolnice. In potem?

Vsi, ki so bili navzoči okrog Čopovega ležišča, so plaho umaknili solzne poglede, se stisnili v stran. Večja groza jih je izpreletela ob pogledu na divjo boleost živega prijatelja nego ob pogledu na veličasten mir, ki je ležal na mrličevem bledem obličju, obrobljenem z mokrimi temnorjavimi lasmi. Strašen, nečloveški stok se je Prešernu iztrgal iz prsi. Ob ležišču je padel na kolena in glasen jok mu je planil iz srca.

Jokal je neutolažljivo, kakor joka otrok ob mrtvem očetu. Saj je le on vedel, kaj je izgubil...

Prišli so strašni dnevi. Vrzal, globoka, brezdanja se je odprla v Prešernovem svetu... Iz nje se je dvigal mračen občutek zapuščenosti. Kakor izgubljen je poet taval po mestu. Če je sedel doma v svoji sobi, je poizkušal izliti svojo boleost v pesem žalostinko. A oči so se mu zasolžile in

Matija Čop

ihtenje je streslo njegovo mehko dušo. Rana je bila še presveža. V pisarni je delal brez odmora — „kakor norec“ je pravil Crobath znancem. V družbi pa je ob večerih posedal nem in mrk, da so ga od strani merili s plahimi pogledi.

Polagoma se je umiril. Njegova duša se je udomačila po vseh temnih kotih smrtne groze. Še se je krčilo srce, kadar so trkale nanj boleče misli. A duh se je že vzpenjal iz obupne tmine v veliki svet. Že je znova vstajalo pred poetovim duhom vse veličastje stvarstva, vsa njegova neizprosna smotrenost, vsa njegova groze polna lepota. V iskreni pobožnosti, brezpojojni udanosti in češčenju, ki ga pozna le svoboden duh, je sklonil Prešeren glavo pred svojim stvarnikom, velikim Praduhom.

In prišli so dnevi, ko se je doma v samoti razgovarjal z mrtvim prijateljem. Ali ni bila njegova smrt pravzaprav lepa? Poln sile in navdušenja za vse lepo in dobro, se je ločil od sveta. Mirno spi. Minili so zanj vsi notranji viharji. Dopolnjeno je trpljenje neuslišane ljubezni. Njegove jasne oči ne bodo več gledale, njegovo dobro srce ne več čutilo, kadar dvignejo glave ošabneži, ki ne znajo ceniti človeka po njegovi pravi vrednosti in surovo pohodijo, kar je najplemenitejše v življenju... Prijatelj, ne bo te več skelela rana, da je domovina tuja svojim sinovom, ki se sramujejo imenovati se Slovence, ki so pozabili na mile glasove materinega jezika in služijo le tujcu...

V takšne in podobne misli zatopljen, je zložil Prešeren prelepo posmrtnico, ki je spremila prijatelja, ko se je kot ugasla iskra vračal k Praluči.

Toda avstrijski birokrati se niso ustavili niti pred tem, s poetovo srčno krvjo pisanim umotvorom. Čez vse zgoraj navedene utripe Prešernovega srca je zelotski Pavšek potegnul debelo črto in okrnil krasno pesnitev za njen lepi konec... Pa je vedel, da reže v živo poetovo meso!

Polagoma se je Prešernova razbičana duša umirila. Vrzal za prijateljem pa je ostala. Bridko je občutil osamelost, ki ga je objela kljub vsem znancem. Edini prijatelj, ki mu je še ostal, Smole, je bival daleč na Dolenjskem, več nego deset ur mučne vožnje z vozom je Prešerna ločilo od njega.

Čudno razmerje je nastalo po Čopovi smrti med Prešernom in Kastelcem. Saj že od nekdaj ni bilo med njima posebne iskrenosti. Prešeren je bil preoster opazovalec, da bi ne videl vseh napak, ki jih je razodeval Kastelčev značaj. Poetova jedka ironija je izstrelila marsikatero ostro pšico v Kastelčevo sebičnost, preračunljivosti in omejenost. Po Čopovi nesrečni smrti pa se je razmerje med njima poostrilo tako, da so Prešernovi razrahljani živci le z največjo muko prenašali Kastelčevo navzočnost v družbi.

Nobene besedice ni izpregovoril Prešeren s Kastelcem o katastrofi. A Francetov molk je Kastelcu kričal glasneje od najhujših očitanj. Prešernovi prezirljivi pogledi, ki so merili mimo in preko Kastelca, so govorili strašno obsodbo:

Pred tvojimi očmi je utonil in nisi iztegnil rešilne roke!

Zaman se je branila Kastelčeva vest: Kako? Saj bi bila oba utonila! ne on ne jaz nisva znala plavati.

On je mrtev. In ti živiš! Sramota! On je mrtev. In ti upaš, da dobiš njegovo službeno mesto! Poglej v globine svoje vesti in povej: V onih usodnih trenutkih — ali ni bil izmed njih eden, en sam, v katerem si postal — Kajn?

Ves trd od groze je strmel Kastelic čez mizo v Prešerna. Nem in bled je strmel Prešeren mimo Kastelca v dim, ki je kolobaril po gostilniški sobi.

Nekaj večerov se je Kastelic tako boril s Prešernovim molkom in prezirrom. Potem je nekega dne — sedeli so v kavarni poleg gledališča — vstala v Kastelčevi majhni duši majhna misel: Poplašam ti tvoj prezir!

Obrnil se je proti Ludoviku Azuli, ki je sedel poleg Prešerna, in vprašal:

„Kaj pa dela tvoj srečno-nesrečni kolega Scheuchenstuel?“

„Zakaj srečno-nesrečni?“ je Azula začuden dvignil pogled.

„Nu, nesrečen zato, ker mu je umrl oče, in srečen zato, ker mu je na smrtni postelji preskrbel nevesto.“ je Kastelic razložil z bliskovitim stranskim pogledom na Prešernov prebledeli obraz. „Čul sem, da je stara Primčevka obljubila umirajočemu, da izroči hčerko njegovemu sinu. Nekakšna tajna zaroka, pravijo.“

Zaman je Azula skušal z ostrim pogledom zadržati Kastelčeve neusmiljene besede. Prešerna se je tresla roka, s katero je držal časopis. Počasi je vstal. Azuli se je zdelo, da se vrže na Kastelca. A mirno je France odložil list in hripavo kriknil natakarkju:

„Plačam!“

Azula je vstal z njim vred. Skupno sta odšla.

„Kam?“ je vprašal Azula, ko sta bila zunaj.

Prešeren mu ni odgovoril. Le sive oči so v vročem žarenju pogledale izpod košatih obrvi. Potem je vzdignil cilinder v pozdrav, se naglo okrenil in skoraj zbežal po „Zvezdi“ navzgor.

Kam?

Kam nese me obup, ne znam,
Samo to znam, samo to vem,
Da pred obličje nje ne smem,
In da ni mesta vrh zemlje,
Kjer bi pozabil to gorje. —

Zdaj je ležalo v razvalinah pred njim vse — vse. Namesto lepe, samostojne pozicije je dobil — klofuto. Samostojen advokat morda ne bo nikdar... Prijatelj je mrtev. Vsi veliki idealni načrti so legli z njim v grob... Ljubljeno dekle je zanj izgubljeno...

Zgodilo se je prvokrat, da Prešeren, čez mero vestni in marljivi Prešeren, tistega popoldne ni prišel v pisarno. Tudi stalna družba „pri Metki“ je onega večera zaman povpraševala po njem. Prišel je domov šele proti jutru — povaljan in pijan, kakor ga Katra ni videla še nikoli.

Zjutraj je zgodaj vstala, da mu je očistila obleko. S težavo ga je prilikala, da je vstal in šel — kakor vedno: brez zajutreka — v pisarno. Ko je odšel po stopnicah, je stekla k oknu, da bi pogledala za njim. Ni bila čuvstvene narave, toda strah za brata se ji je nenadoma z vso težo vlegel v srce. Ves spremenjen je bil. Kaj mu je? Glavo globoko sklonjeno, je odšel z drsajočim korakom čez dvorišče. Stanoval je tedaj na Glavnem trgu v veliki Aihholzerjevi hiši, kamor sta se bila s sestro Katro na Kastelčevo prigovarjanje preselila ne dolgo po stričevi smrti. Hiša je bila velika in temna in polna majhnih in velikih stanovanj. Tudi novo otvorena trgovska šola je bila tam. Župan Hradecky je bil njen ravnatelj. Prešeren je kot študent nekoč že stanoval tu z obema bratoma, Jurijem in Jožo. V tej hiši je brat Joža umrl kot prvošolec. Katra se je še spominjala, da so šli mati takrat v Ljubljano k umirajočemu sinčku.

Z globokim vzdihom je začela Katra pospravljati. Med delom je brž pozabila na svojo skrb. Bila je bolj trdega značaja in glave ni nikdar dolgo povešala.

„Kakor Bog hoče!“ je zaključila in odrinila nevšečne misli.

Potem je šla na trg. Ko se je vračala, je srečala na stopnicah Kastelčevo kuharico. Ustavili sta se in porazgovorili o različnih gospodinjstkih težavah, o draginji na trgu ter o ljubljanskih novicah.

Tedaj je počasi prišla po stopnicah drobna ženica s svilen o kmetiško ruto na glavi in velikim cekarjem v roki.

„O, mati!“ jo je Katra pozdravila in se brž poslovila od kuharice.

Mati se je nasmehnila izpod rute in si z robcem obrisala oči. Katra je videla, da so bile solzne.

„Dober dan, Katra!“

„Bog daj, mati! Ali ste težko našli to hišo?“

„To hišo?“ jo je mati pogledala in ustne so se ženici potresle v bridkosti. „V tej hiši je umrl naš Joža, ali ne veš?“

„Saj res! Nisem se spomnila, da ste že bili tu.“

Zato materine solze! — si je mislila hči. S skrbjo je Katra pomislila na Franceta. Če bi ga mati videli takšnega, kakršen je bil davi! Prebridko bi bilo za mater. France je bil njihov ljubljeneec. Še sreča, da so prišli mati dopoldne v Ljubljano. Opoldne pride France h kosilu.

„Danes pripravim posebno dobro kosilo,“ je sklenila Katra sama pri sebi.

„Kaj dela France? Ali je zdrav?,“ je mati vprašala, ko je ogledovala stanovanje. Vzpela se je na prste, da prebere naslove knjig, ki so stale v sinovi sobi na polici. Prešernova mati je bila za tedanje čase izredno izobrazena kmetiška žena. Izšolala se je bila v Ljubljani in Beljaku in rada je čitala slovenske in nemške knjige. Slovenskih je seveda dobila bolj malo, ker jih takrat dosti še bilo ni.

„Zdrav, hvala Bogu. Le bolj bled je postal letos. Menda mu ono dekle še zmeraj meša glavo.“

„Tista bogatinka, ki ne mara zanj?“

„Tista.“

„Ali je res tako lepa?“

Katrino moško rezano obličje se je zaničljivo namrdnilo.

„Oh, kaj še, Drobna je in še manjša nego vi. Nič posebnega ni na njej. Le Francetu se zdi lepa kakor nobena.“

Mati je globoko vzdihnila.

„Kako pa je bilo z Osenjakovim?“ je vprašala čez nekaj časa.

Osenjakov Matija je bil Čop. Katra je pravila o njegovi nesrečni smrti in se jezila na Kastelca, da ga ni rešil.

„Ne sodi preostro, Katra, saj nisi bila zraven!“

„Vsi tako govore. Tudi France tako misli.“

„Ali je Franceta hudo zadelo?“

„Še zdaj mu stopijo solze v oči, kadar se spomni nanj.“

„Saj sem si mislila,“ je mati prikimala in srce ji je hitreje utripalo. Čudna tesnoba je legla na njo. Od nekod se je čulo poldansko zvonjenje. Prekrižala se je in glasno molila. Iskrena, vroča molitev ji je privrela iz srca, iz nerazumljive groze, ki je grabila po njej. Sive oči so se ji zasolzile.

Katra je slonela ob ognjišču in ji s sklenjenima rokama odgovarjala. Izpremembe v materinem obrazu ni opazila.

France pa je ob tistem času stal v pisarni in čital poslednji stranki, preprostemu okoliškemu kmetu, sestavljeno pogodbo. Kmet ga je prekinil in mu nekaj ugovarjal. Prešeren pa mu je potrpežljivo že tretjič razlagal zadevo.

Pisarja sta se spogledala in smehljaje odšla. Prešernov polno doneči glas je odmeval po pisarni, a ne živahno in s poudarkom kakor ponavadi, temveč enakomerno, kakor ubito.

Crobath je odprl svoja vrata.

„Da se ti le ljubi že tretjič isto pridigati! Podpiše naj, če hoče, če ne, naj pusti.“

Zaloputnil je vrata.

Mož ni zinil nobene več. Molče se je podkrižal in odšel. Prešeren je kakor brezčuten obstal poleg mize in strmel pred se.

„Zdaj pride in se mi opraviči zaradi včeraj,“ si je mislil Crobath.

A ni ga bilo.

Čez nekaj časa je zaropotal stol v prvi sobi. Pa ne da bi Prešeren zopet sedel k delu?

Crobath je čul, kako je zaškripala miznica. Res! Nadomestiti hoče zamujeno delo — bedak!

Jezno je stopil k vratom in jih odprl.

Vse, kar se je zdajci zgodilo, ni presegalo časa treh srčnih utripov: V dveh skokih je planil Crobath nad Prešerna in udaril — — — Iz Prešernove proti čelu dvignjene roke je z glasnim ropotom zletelo nekaj svetlega.

Samokres!

Bolj bled nego Prešeren sam, je Crobath strmel na svojega koncipijenta. Nato se je molče okrenil, pobral samokres in ga nesel v svojo sobo.

Vrnil se je s cilindrom na glavi. Položil je Francetu, ki je še vedno slonel ob mizi, roko na ramo.

„Napravi se! Zdaj greva in poplakneva tole reč, kakor se možem spodobi. Kosil boš pri nas. Danes te ne izpustim.“

Prešeren je dvignil roko, ne da bi ga pogledal.

„Ne morem. Pusti! Takšen ne morem k vam.“

„Imaš prav, danes ne rabiva žensk. K „Maliču“ pojdeva, da bova sama.“
Šla sta čez cesto.

(Konec prih.)

Pod dalmatinskim solncem

Maša Slavčeva

Nadaljevanje

Meseci so minevali in v prazno Palmino dušo je segal mrzel strah. Čutila se je mater...

Kdo je bil oče življenja, ki se je budilo pod srcem? Palma ni vedela. Črna tema je bila razprostrta čez ure objemov z Vilaršom in njenim možem. Vse se je zgodilo pod pritiskom neizbežne usode proti njeni volji. Praznота in ravnodušnost, ki je prevladovala doslej v Palmi, se je spremenila v grozo...

Če bo otrok njegov, Vilarsov, ki hodi vsak dan še v njihov dom in s sočustvom površnega znanca sprašuje po njenem zdravju, če bo otrok njegov, kako naj donosi plod pregrehe? Ne mara ga, sovraži ga, groza je je pred njim. Kako naj bi živela in gledala dan na dan plod svojega greha? Zakaj greh je bil, nihče ne more oprati z nje madeža. Morda pokora? Kesanje?

V cerkev ne more in noče, izgubila je vero, da bi jo mogel odvezati od greha človek, pa najsi bo nazvan „božji namestnik“. Prav nič bi ne izpremenilo zavesti greha — morda samo Janetovo odpuščanje. Vse življenje bi mu zastrupila s tem priznanjem, čeprav bi ji morda odpustil, — ne, tega ni smela storiti. V svoji jezi bi se morda celo spozabil nad Vilaršom. Ali pa naj bi bil Vilar brez kazni? Kazen? Zakaj? Saj se ni branila, niti z besedo, niti z dejanjem... Saj je bilo, ko da hoče biti njegova. O, ko bi se mogla očistiti zavesti greha! Saj ni bila kriva, saj ni hotela, samo branila se ni — sam Bog vedi, kaj jo je bilo uročilo...

Vse njeno Bogu vdano življenje devojke ne more odtehtati zakonomstva. Ne, nikoli...

Čigav je otrok, ki ji živi pod srcem? Če je Vilarsov, potem ne sme živeti. A če je Janetov? Morda bi ji Bog dal sina, morda ga ji je dal kot znamenje odpuščanja.

Kesa se noč in dan in moli pokoro. Ko bi ji Bog dal sina z Janetom, tedaj bi se ji umirilo srce. A če bo otrok pohabljen kakor Jelena?

Groza jo stresa ob tej misli. Kakšna kletev leži nad njo? Palma čuti krčevito bolečino v srcu in ve, da bi ne mogla prenesti tega gorja. Še enega pohabljenega otroka... O Bog, ne bodi okruten!

Palma se je zajedla z bridko, bolešno zagrizenostjo v misel, da bo otrok, če bo Janetov, pohabljen. Če pa bi bil Vilarsov, morda bi bil lep, morda bi bil celo sin, tak, kakor si ga Jane želi... in on bi ne vedel, da ni njegov... Vse je zavito v strašno, skrivnostno meglo. Sleherna misel na življenje, ki se poraja v nji, je boleča, globoka rana.

Ne, ne, ne...! jecljajo mrzlično njene ustne, ko zagreba glavo v blazino in duši solze in jok, da bi je ne čul Jane, ki spi na njeni strani... Nočem, nočem — čuješ, Ti Bog; če si, — nočem, nočem...!! Stori, da ne bom mati tega plodu, naj umre... nočem... nočem!! Še in še ponavlja to besedo zavedno in nezavedno po cele dneve in krči pesti in ječi: zakaj vse to, o Bog... zakaj... In nenadoma se nekega dne odloči jasno in trdo: ta otrok se ne sme roditi.

Nezaželjen je nepričakovano segel v njeno življenje, ki se ji je zdelo sprva tako lepo in vredno, tako srečno in zadovoljno... Ne, ne sme živeti, ne sme se roditi... Jane še ne ve ničesar o njenih materinskih slutnjah...

Naglo, kakor je dozorel ta sklep v nji, ga je Palma izvršila. Ni ji bilo težko najti zdravnika, ki je opravil za dobro plačilo, kar je bil vajen delati že dolgo. Palma je bila spoznala mnogo žena, ki so se zatekle kdaj v svojem življenju k zdravniku ali kaki ženski, da sta jim odpravila nezaželjeni plod, in zlahka je izvedela za naslov zdravnika, ki ji je pomogel.

Palmi je bilo, ko da mora strgati poslednji sram raz sebe, ko je predala svoje ubogo oskrunjeno telo zdravnikovim rokam, da jo je rešil moreče skrbi. V trenutkih največje bolečine jo je nenadoma prešinilo: kaj če je dete vendarle Janetovo, sin, ki ga ne bo nikoli donosila? In ta hip je bila bolečina v srcu močnejša kot telesna in rada bi bila zagrabila in ustavila neusmiljeno roko, ki je uničevala njene poslednje nade, a zavedala se je, da je prekasno, da je zdaj vse zaman.

Bolečina, ki ji je parala telo kakor s tisoč topimi noži, ji je ubila sleherno misel, in zdaj je bila Palma samo še ubogo mučeno bitje, ki duši živalske krike in se zvija v neznanskih bolečinah.

„Umreti, doktor, umreti... Napravite konec, ne morem več... umrla bom.“ Znoj jo je oblival od silne bolečine, solze so ji tekle iz oči in nohte je bila zagrebla globoko v dlani.

„Prenehajte, doktor, za božjo voljo... umrla bom, če mi ne daste, da se odpočijem...“ je hropila s poslednjimi močmi. In ko je zdravnik ugodil njeni prošnji, ko je ležala vsa izmučena od bolečin na operacijski mizi, je molila v duhu: „O, blažene bolečine matere, ki poraja življenje, kako sladke ste napram tem, ko pogublja in izgublja dete... pa naj bi bilo še tako pohabljeno.“

Zopet se je predala zdravnikovim rokam, dokler ni bila uničena poslednja sled po mladem življenju, v duši pa je zevala globoka, razbolena rana, polna pekočega kesanja.

Palma se je v avtu vrnila domov z zavestjo, da je nekdanja Palma izkpravela pod zdravnikovim nožem, to pa, kar se je vrnilo v nekdanji srečni dom, je utelešena bolečina, ki nikoli ne mine...

Janeta ni bilo doma, moral je po poslih za nekaj dni od doma in to je izrabila Palma, da je izvršila svoj naklep. Ko je legla do smrti utrujena v postelj, je čutila, kako krvavi in slabi. Želela si je, da bi izteklo polagoma življenje iz nje in da bi usnula v smrt, ne da bi vedela kdaj in bi se nikoli več ne prebudila...

Tako je torej življenje v velikem svetu, kamor si je tako želela, za katero je bila pripravljena žrtvovati dušo... Spominja se onega popoldneva v vinogradu, predno je prišel Jane, in želje, da bi se pojavil vrag iz bajke in jo povedel v svet. Želja se ji je izpolnila in zdaj je plačala odkupnino za one kratke ure veselja, ki ga je užila.

O dom, ki ležiš sredi morja na sivih pustih skalah, blagoslovljen bodi tvoj mir in tvoja oddaljenost od sveta! Le kdor je pogledal v valovih velikega sveta na dno čaše, polne napitka življenja, ta zna ceniti in ljubiti neoskrunjeno samoto otoškega življenja. Tam, samo tam se bo morda povrnil Palmi mir.

Domov —! Domov — — —!!!

Že sama beseda je bila zdravilo, solčni žarek v njeno bol. Domov za vsako ceno, čim bo mogoče...

Toda kako naj pogleda Janetu v oči, ko se vrne? Ali bo mogla zatajiti, kar se je zgodilo? Da, z zdravnikovo pomočjo...

Jane ni slutil, kaj se je zgodilo, ni vedel, kako sama je Palma in kako trpi z dvojno pregreho na duši. Pod zdravnikovim nožem, ki jo je rešil in jo obenem ugonobil, je izgubila vsa čuvstva. Vse v nji je bilo prazno, niti ljubezni do Janeta ni čutila več. Vse je bilo opustošeno — golo. Samo želja po domu je gorela kot večna luč na razvalinah njenega srca.

Prepošten je bil Jane, da bi mogel slutiti, kaj mu žena prikriva. Vse, kar se mu je zdelo tuje na nji, je pripisoval njenemu domotožju in melanholiji. In ko mu je Palma povedala, da ne more več bivati v tem tujem mestu, da si želi doma in očetovega odpuščanja iz oči v oči, je bil koj pripravljen prodati vse, kar je imel, in odpeljati Palmo domov.

* * *

Končno je sinil dan, ko so bili v vlaku: Jane, Palma in mala Jelena, in so gledali na Havre, ki se je odmikal kakor dosanjan sen, pogrezajoč se v pozabo. Čim dalje proti jugu jih je peljal vlak, tem lažje je postajalo Palmi pri srcu in plaha nada se je budila v njej: morda pa je i zanjo nekje pozabljenje...

In zdaj je tu, na rodnih skalah. Mir krog nje ji je upokojil srce in zdi se ji, da blede v njej zavest krivde, kot blede v spominu slepeca vtis barv, ki jih ne vidi več.

Kadar gleda zopet na morje, ki leži pokojno in sega v daljno daljo, tedaj čuti Palma ono veliko moč prostranosti, ob kateri postane ničeva in izgine vsaka stvar, porojena iz umazanosti sveta, katerega je spoznala. O morje! Vse utone v njem, kar pokoplješ vanje... vse... In Palma ve: iz njega pa bo zrasla nova ljubezen med njo in Janetom, da, zrasla bo iz morja, lepa in živa kakor so ob solčnih zahodih barve na njem...

* * *

Njega gleda za Evo; na stričev poziv je odšla v hišo. Le čemu jo je zopet klical? Ali kaj sumi? Morda pa je dejala, da čuje njegov klic samo zato, da bi se ognila odgovoru na vprašanje, ki ga ji je stavil.

Rad bi spoznal zagonetko tega dekleta.

Sprva je delala nanj vtis mlade dame iz sveta, ki ne jemlje življenja preserno, temveč se smehoma izogiblje njegovim zoprnostim. Ljubezen? Takozvane velike ljubezni pač ni občutila in doživela. Ne, tem dekletom, katere žive v mestih v vednem stiku z moškimi, katerih ne čuvajo moderne matere, tem dekletom ne pomeni srečanje z moškim onega nemira, ki vzburka čustva do globine, plehka so, kakor ono življenje tam in zato pač niso zmožna občutiti ljubezni. Moderna dekleta razdajajo svoja takozvana čustva hkrati med filmske zvezdnike, svetovno znane tenorje in športne šampijone. Popolnoma razumsko se predajajo ljubezenskim avanturam, hotoč izrabiti vsako prijetno priliko, da uživajo življenje.

No, morda Eva ni baš do pičice takšna ko ta dekleta, morebiti je nekoliko boljša, globlja od njih. A če se je nadejal, da bo po onem, kar se je zgodilo med njima, krotkejša, da bo, kakor so navadno dekleta po takih dogodkih, vsa prijazna in udana, se je kruto motil.

Zanj je bilo in je to dekle čudež — zakaj prinesla mu je sprostitev, dala mu je v trenutkih, ko je spregovorila kri, ono ekstazo čutov, ki mu je bila doslej neznana in ki se je baš od nje ni niti najmanj nadejal.

Globoko v svojem bistvu ji je hvaležen za to in rad bi ji to pokazal, a njena trma mu brani.

„Povej, Eva, ali te je res klical stric ali si namenoma ušla, ker nočeš odgovoriti na moje vprašanje?“

Eva, vrnivša se iz hiše, se zlekne leno v ležalnik poleg Njegovéga. Že iz te kretnje govori jasno žaljiv način odgovora, Njegovó to čuti.

„Če mi vprašanje ne prija, enostavno ne odgovorim nanje, ni mi treba radi tega zakrinkati molka z begom, verjemi mi. Dragi moj, ti pripisuješ vse preveč važnosti svoji osebi! Sploh pa ne vem, kaj naj bi ti dalo pravico, da preiskuješ moje misli in želje kakor psihijater? Zakaj mi pa ti ne poveš svojih —?“

Njego skomigne hladno z rameni: „Ničesar ti ne prikivam, draga moja, vse preveč važnosti pripisuješ svoji osebi!“

„Tem slabše, če mi nimaš ničesar prikivati! Sovražniku — meni (saj sta si mož in žena vedno sovražnika, kaj ne? Midva sva najboljši primer za to —) so znane vse skrivnosti, tebi pa mojih niti ena! Vem, vem, mnogo nesreče izvira iz neizgovorjenih besed —“.

„— Vidiš —!“

„In obratno: iz izgovorjenih! In ker verujem bolj v to, ostanem pri tem!“

„Smešna si s svojo željo, da hočeš biti kot ženska gospodar položaja. Ženske to ne bodo nikoli. Ker so že od narave ustvarjene za podložna bitja, ne morejo biti nikoli pametnejše in močnejše od mož!“

„Smešno! Ne bom govorila praznih besed, opozarjam te samo na zgodovinska dejstva. Že Eva, ki je zapeljala Adama v prvi greh, je najboljši primer, kako so moške slabosti — kje je bil Adamov sloviti moški razum?“

„Ta tvoja ljubezniva sestra po imenu je bila samo slepo orodje hudobnega duha, tu torej ne more biti govora niti o ženski niti o moški pameti ali slabosti.“

„Torej prav. Toda Judita, ki je odsekala Holofernu glavo, Kleopatra, ki je pripravila Antonija do izdajstva, Dalila, ki je upropastila Samsona, Salambo, Monna Vanna, vse so jih pripravile do tega, da so postali izdajalci domovine, Saloma —“.

„Literatura, draga moja, vse to je več ali manj literatura, plod pesniške domišljije —!“

„Ne; nekaj izmed teh navedenih primerov je vendarle živa resnica, in če bi bili samo „plod pesniške domišljije“, kakor si se blagovolil izraziti, moraš vendarle priznati, da imajo i pesniški umotvori svoje zrno verjetnosti, in če bi ne bilo takih žensk, bi gotovo ne bilo v literaturi toliko primerov zanje. Sicer pa, naj ti bo. Kaj pa Ivana D'Arc? Menda mi vsaj tu ne boš dokazoval, da je bila samo plod fantazije, in ali ni s svojim ženskim razumom premódrila vse pametnjake okoli sebe?“

„Tudi ona je bila samo poslanka božje volje —.“

Eva se glasno zasmeye: „Bože moj —! Odkdaj pa veruješ v Boga? Ali res samo takrat, če ga potrebuješ za dokaz svojega moškega razuma ali nezmotljivosti —?“

„Prav, pa pustimo versko vprašanje, a ravno Ivana je najboljši dokaz, da ženska pamet ni bila kos moški, sicer bi ne gorela na grmadi —.“

„Saj je imela tudi moške zagovornike, kako pa da ji ti niso mogli pomoči s svojim nezmotljivim razumom? In po tolikih letih so ji vendar priznali njeno veliko delo, čeprav ne njenemu umu, temveč božji milosti, ki si je izbrala baš žensko za svoje orodje. Kaj meniš, zakaj ne rajši moškega?“

„No, pa se udam, če te to osreči. A priznati moraš, da so zmagale vse te ženske za ceno lastne osebnosti, čustev in srca. Zmagale so efektivno za nekaj časa, a naposled so bile le premaganke. Samo sila njihove ljubezni, bodisi zavržene ali neutešene, je vzpodbodla njihovo maščevanje do takozvane zmage —, torej ne pozitivni moment —.“

„Ko da ni primerov, da je i pri moških često tako. Nu, pa recimo, da imaš prav, nastane pa vprašanje, če je zmaga zato manj vredna? Tako kot tako. O načinu zmage pa vprašam: katera je več vredna, tista, ki jo priporiš s srčno krvjo, tveganjem vse svoje sreče in življenja, ali ona, ki jo dobiš slučajno, ali zvijačno, neodvisno od globljih čustev?“

„Ali priznavaš, da delajo moški z zvijačo?“

„Seveda —!“

„Ali je zvijača plod pameti, duha —?“

„Seveda —!“

„Torej če zmagujejo moški z zvijačo, intelektom, je znamenje, da so pametnejši, in to trdim ves čas!“

„Ali pa ženske niso zvijačne? Judita? Saloma? Prav tako kakor moški! Saj nikakor ne trdim, da so vse pametnejše od moških, a jezi me, da jim odrekate zmožnosti, katere so tekom stoletij dokazale. Ženske so lahko prav tako pametne ali neumne kakor moški, nič več in nič manj. To trdim in bom trdila.“

„Pa naj ti bo: vdam se! Morda je res mogoče, da dosega pametna ženska z razumom neumnega moškega.“ trdi Njega in pretirava svoja naziranja, da bi še bolj razdražil dekle.

„Eva, če je to tvoj način občevanja z moškimi, da jih neprestano ponižuješ, te opozarjam, da se bo vsak raje odrekel časti postati tvoj mož in poslušati podobne trditve. Ostala boš na stara leta samica.“

Eva se glasno in nervozno zasmeje: „Kdo pa ti pravi, da se nameravam kdaj poročiti? Zato mora biti človek ustvarjen, daru je treba za to. Živeti skupaj, se pravi, živeti življenje kompromisov, se neprestano odrekati drug drugemu na ljubo stvarjem, ki so ti vseč — če si pošten; ali pa ga goljufati in jih počenjati skrivaj. Eden od zakonskih drugov mora biti stoodstoten altruist, ki se odreka drugemu na ljubo vsemu in trpi, da dela drugi, kar mu je vseč. Ker mislim, da nisem sposobna niti za eno niti za drugo, ne prihaja zakon zame v poštev. Jaz, ki tako ljubim svobodo, naj bi se ji dala zaslužniti? Nikoli!“

„Postavim, da bi se bila sploh zmožna zaljubiti —“ prične Njega in umolkne, ko vidi prizadeti Evin pogled.

„Torej res misliš, da se nisem zmožna zaljubiti?“ tako presenečeno zveni Evin vprašanje, da je Njega za hip žal svoje odkritosrčnosti, a kljub temu nadaljuje s fanatično brezobzirnostjo svoje dalmatinske krvi, v svesti si, da mora dekle slišati resnico. Z naslado ji govori, ker čuti, da jo boli ta način: „Da, prepričan sem, da nisi zmožna ljubiti: Ljubiti se pravi žrtvovati, ti pa si velika egoistka. Žena, ki govori tako o zakonu kakor ti, po mojem mnenju ne zna ljubiti. Toda to sem te hotel vprašati: kaj bi storila, če bi se zaljubila in bi te dotični hotel za ženo? Ali bi se poročila z njim?“

Pozor, — si misli Eva — morda me hoče Njega s tem vprašanjem ujeti v past? Nasmehne se: „Ne bi se. Lahko bi živela z njim, a svobode bi mu ne mogla žrtvovati.“

„In če bi vedela, da osrečiš moža na ta način, da se poročiš z njim? Ali bi bila zmožna te žrtve? Predpostavljam seveda, da bi ga ljubila.“

„Zakaj me vprašuješ stvari, o katerih veš, da ne morem soditi, če trdiš, da nisem zmožna ljubezni? Kako naj torej vem, kako bi v takem primeru ravnala?“ pravi Eva, zazdehne leno in se okrene na ležalniku. Jeziti hoče Njega, ker je tako slep, da ne vidi njene ljubezni. Kje je torej oni sloviti moški um?

„A če bi imela otroka?“

„Res ne vem,“ pravi Eva navidezno do skrajnosti zdolgočasena, „danes sem mnenja, da bi jih sploh ne hotela imeti. Ti si jih seveda kot rojen Dalmatince želiš vsaj pol ducata?“

Dasi Njego sluti, da se Eva norčuje iz njega, hoče vendar zaključiti pogovor in zato mirno puhne dim iz cigarete in de: „Nikakor. Navzel sem se nazorov iz tvojega sveta. Ne, ženitev me ne mika, posebno ne še sedaj, ko sem mlad. Čemu naj se ženim, ko —“

„— pa se ti dekleta kar ponujajo — ali ne?“ Jedka ironija zveni iz Evine opazke.

„Rekla si —,“ skomigne Njego z rameni in dobro čuti, kako se je Eva sama prizadela. „Čemu naj obljudim svet z ljudmi, ki jih je že itak prepoln? Naj delajo to drugi, če jih je volja.“

„Kako različen si od svojega brata! Najboljši primer si, kako zamore okolica spremeniti človeka. Radovedna sem, kakšen bi bil, če bi bil ostal tu na otoku kakor Tomo in bi ne bil šel študirat. Pokvarjen si kot večina mož s celine, nikakih idealov nimaš; ali te ni sram, da si popolnoma zatajil svoj rod. Ali se zavedaš, da si izrodek? Dekadenten tip svojega rodu?“

Eva ga žali na najbolj očividni način. Videti ga hoče razjarjenega, užaljenega, v kakršnemkoli čuvstvu napram nji, zakaj eden edini, ki si ga je tolikanj želela, ji ni zmožen dati: ljubezni.

„Svarim te, Eva, ne izzivaj moje jeze, tudi jaz znam biti nesramen in žaljiv! Da, ti znaš biti žaljiva z neko samozavestjo, ki mi je popolnoma nerazumljiva, včasih bi te najraje pretepel, če me gledaš tako posmehljivo kot zdaj —.“

Njegu je dih še glasen, oči se mu stisnejo v hipni jezi, ko prime Evo za roko in jo stisne z vso močjo. Hoče, da bi s krikom bolečine izdala svojo žensko slabost, svojo očividno laž, a Eva niti ne trene z očesom, ko čuti nezno bolečino, in se ironično smehlja, gledaje mu v oči.

„Zakaj ne priznaš, da te boli —?“ pravi Njego surovo.

„Ne napravim ti tega veselja in če mi odtrgaš roko,“ pravi Eva počasi. Sovražno ji zveni glas. Potem se mu ključovalno in izzivalno nasmehne.

„Ta tvoj nasmeh, kako mi je zoprno — če bi vedela —!“

„Zato, ker ti pravi, da mi ne moreš ničesar prizadejati, nič, prav nič ne more uničiti moje samozavesti, ki jo sovražiš — čuješ: prav — nič —!“

Eva mu nenadoma ovije roko okrog vratu in ga poljubi. „Pojdiva jadrat — daleč!“

„Pojdiva —“ Njego je premagan. Njenih poljubov se mu hoče. S tem, ki mu ga je dala zdaj, je izbrisala v hipu vse sovražnosti med njima in tam zunaj v lesketu morja bosta pozabila na vse, kar ju razdvaja, zopet bosta eno, in vse bo pozabljeno.

* * *

Nihče ne govori.

Zdaj poje veter svojo pesem in glas valov jo spremlja s svilenim šumenjem.

Eva sloni na jamboru, roke vetra jo priklepajo nanj. Po morju in valovih gleda, ko da bi glasno mislila: morje — morje...

Rojena je bila ob morju in prva leta svoje mladosti je preživela ob njem... In vendar... ni ga poznala doslej... Slike z morja ji niso po-

vedale ničesar; nič, prav nič ni bilo ostalo v njeni trezni zavesti, ne barva, ne zvok, ne občutek prostora...

Le včasih..., v hipih, ko je človek v sanjah obdarjen z darom vidca, ko vidi z dušnimi očmi, kar mu s telesnimi ni dano, ko vstanejo v podzavesti slike hrepenenja, ki mu jih pošlje božanstvo v dokaz, da je v življenju in nad njim nekaj skrivnostnega, kar ni zavisno od človeške volje... tedaj... tedaj je Eva zaslutila morje. Ne morje tako kot je: ta lesket, te barve, ti zvoki in šume in to občutje — ne tega... Zavest morja, njegovo dušo... Ono nadčloveško, kar je v njem, ono veliko, strašno in očarljivo brezbrežnost, ne samo zunanje, prostorninske, temveč smiselno...

Nekaj velikega, veličastnega kakor... smrt... ali ljubezen...

Velikega... Zopet je njen pogled potopljen na obzorju...

Roke razprostre po jadru, ko da je križana na njem:

„Rada bi bila jadro... Da bi lovila objem vetra in trepetala z njim in gnala ladjo naprej, naprej... v neznano... Da bi čutila srd vetra, se borila z njim, se mu ustavljala, mu kljubovala.“

„Kaj nisi ti jadro in nisem jaz veter, kaj si ne kljubujeva in se ne prepirava, ali se ne protiviva drug drugemu in se ne vdajava brezveterni tišini...?“

Eva ne odgovori. Oslepljena je od bleska, oglušena od morja, zato ne čuje in ne vidi ničesar, ne dojame smisla človeških besed in ne njihovega zvoka...

„Ti ne moreš ljubiti ljudi,“ ji pravi Njego po dolgem molku, „nikoli jih ne boš ljubila, zakaj ničesar ni ostalo od tvoje ljubezni zanje, vso si jo dala morju, solncu in vetru...“

Potem zapoje domač napev, žalosten in enostaven, in valovi, ki se penijo ob ladji, ga spremljajo...

Ko da je sam v jadrnici, se mu zdi, zakaj Eva ni prisotna, njene misli so daleč...

(Dalje prih.)

Vprašanja

Greta Rehbauerjeva

Kaj je med tabo in med mano, dragi,
da nama brani v eno se spojiti?
Prečesto iščem jedro te skrivnosti,
in vendar, glej, ga moči ni odkriti.

So leta, želje, lažna domišljija
ta svet, ki brezobzirno obme buta?
Zakaj je sreča — tudi če je sreča —
tiransko trda in tiransko kruta?

In vendar vem, da si mi ti najbližji,
da bližji biti nihče mi ne more,
čeprav sva morda zdaj in bova vedno: —
dva vrha v višku razdeljene gore...

Povest o meni

Katja Špurova

Jaz sem dekla. Ime mi je Otilija. Tolčka. Tolči. Lucija. V vsaki hiši me kličejo po svoje. V moji službeni knjižici piše z velikimi, razločnimi črkami: Otilija Žličar. Vsakokrat, kadar stopim v novo službo, mi najprej rečejo: — Mi vas bomo klicali tako — razumete? —

— Razujem. —

Poteze mojega obraza so pravilne, toda niso lepe. Majhne oči — spodnja ustnica velika. Kratki, mastni lasje, spleteni v kito. Velike, rdeče roke. Krive noge. Imam dvajsettri leta. Pravijo, da sem mlada. Po letih mogoče, ampak jaz nikoli nisem spoznala mladosti. Daleč nazaj segajo moji spomini — morda celo v prvo leto mojega življenja. Pa vsi ti spomini so žalostni. Prvi moj spomin — to sta dve trdi roki, ki sta me držali za ramena, da nisem mogla zbežati za materjo, ki je odhajala po cesti. Izprva so to bile roke moje babice, pri kateri sem preživela prva leta svojega življenja. Takoj potem so to bile roke tuje ženske. Ko sem bila stara štiri leta, so me dali v službo. Pasla sem krave in pazila na majhnega otroka v zibelki.

Izpočetka sem zbežala iz vsake službe. Bilo je tako prijetno igrati se z majhnimi bratci in sestricami doma. Ko pa sta se zvečer vrnila oče in mati z dela, sem morala nazaj. Oče me je pretepel, mati je pa jokala. Začela sem se zatekati k babici. Pa tudi ona me je spodila nazaj v službo. Končno sem se vdala — nikoli več nisem skušala zbežati. Mladosti pa ni bilo. Bile so samo velike, hude krave in gospodinje, ki so me pretepile. Zmirom sem bila kuštrava in umazana. Imela sem eno edino željo: da bi vsaj en dan mogla imeti v laseh svilen širok trak, kakršne so imele gospodinjinje hčerke, in pa da bi me vsaj enkrat nekdo pobožal po licih in se mi prijazno nasmehnil. Pa tega nisem doživela...

Začela sem hoditi v šolo. Prvi dan sem videla, da sem v celem razredu najgrša in najslabše oblečena. Kmalu nato se je pojavilo spoznanje, da me radi slabe obleke tovarišice ne marajo. Včasih sem se čutila v razredu tako osamljeno, da bi bila najraje kričala od žalosti. Vsakokrat, ko sem pristopila h gruči deklic, ki so se igrale, so razdraženo kričale vame: — Ti se ne boš igrala z nami. — Takrat se je pričelo moje sovraštvo do vseh ljudi. Bilo je tako silno, da se mi je včasih zdelo, da me mora zadušiti. Ljubila sem samo dve stvari na svetu: mater in šolo. Matere skoro nikoli nisem videla. Bila sem tako malokdaj doma, da me najmlajša sestra sploh poznala ni. Nekoč sem prišla za nekaj dni domov, ker sem iskala novo službo. Mala Zalči me je prva dva dni radovedno ogledovala, tretjega dne me je pa vprašala: — Kaj ti ne boš šla več tja, kjer si ti doma? — Na moja razlaganja, da sem tudi jaz tu doma, je samo zmajevala z glavo: — O ne, ti nisi naša.

Bilo mi je, kakor da v resnici nimam več doma. Bila sem tuje dekle, prav tako tuje tu kakor v katerikoli drugi hiši. Samo mati je bila tu; mati, ki je v nočeh jokala, da nisem mogla spati. Nikoli nihče ni tako obupno jokal kakor moja mati v nočeh, ko je mislila, da je nihče ne sliši. Bilo je,

kakor da kaplje skozi mene gnusen, strašen strup, od katerega je moje telo postajalo trdo kakor kamen. Morala sem si s pestmi mašiti usta, da bi se ne slišali kriki, ki so se trgali iz mene. Nova služba je bila osvoboditev zame...

Ko sem postajala večja, me tudi v šolo niso radi puščali. Pasla sem krave in čutila, kako se staram. Ležala sem na zemlji in glasno izgovarjala: šola... šola... jaz te ljubim... Spoznanje, da ne bom mogla v šolo, me je vso zastrupljalo. Vendar, v teh letih sem res skoraj doživela mladost. Dobil sem novega učitelja. Ko nas je učil že skoraj pol leta, me je nekega dne poklical k sebi. Vprašal me je, ali bi hotela študirati. Vsa sem se pričela tresti. Okrog mene je nenadoma postalo tako svetlo, da sem morala zapreti oči. Učitelj je rekel, da bi bilo škoda, če bi morala vse življenje ostati pri kravah. Obljubil mi je, da bom šla študirat. Dva tedna sem bila kakor pijana. Dva tedna sem ponavljala tisočkrat na dan: šla bom študirat!...

Potem so učitelja premestili, preden je mogel kaj storiti zame. V meni je nastala strašna noč...

Čez leto dni se je moja mlajša sestra vpisala v gimnazijo. Neki dobri ljudje so se zavzeli za njo. Takrat sem tudi njo prištelja k ljudem, ki jih sovražim.

Kmalu potem sem odšla služiti v mesto. Moje delo je kuhanje, pranje, loščenje, pestovanje otrok. „Dekle za vse“, kakor piše v anonsah. Vsako jutro nosim s trga dve zvrhano polni košari jedil. To je, kakor bi nekoga obsodili, da mu vsak dan za pol ure obesijo na roke ogromne kamne. Od teh košar mi roke ves dan drhtijo, kot so nekoč drhtele roke moje osemdesetletne babice. Včasih se otroci igrajo na ta način, da po cele ure pojejo v kuhinji, kjer jaz pripravljam kosilo: — Tolčka je krava! Tolčka je krava! —

Včasih — to se dogaja skoraj v vsaki hiši — pride ponoči v mojo sobo gospod ali gospodov sin. Pa jaz ne znam ljubiti, zato mi skoraj redno po takih obiskih odkazujejo službo.

V vsaki hiši imajo radio. Kadar zasvira radio, se pričnem tresti kakor takrat, ko me je poklical učitelj. V meni je vse tako do blaznosti stopnjevano v eno samo zavest: sama sem! Tako bi zakričala in nekam planila...

Čutim neodoljivo potrebo po čitanju. Pa ob sveči ne vidim, ker imam slabe oči. Z elektriko pa v svoji sobi ne smem svetiti. Tako ure in ure ležim in bedim v temni sobi. Čutim se neznosno osamljeno in moje telo je tako vznemirjeno. Tako računam noč za nočjo: je danes moje sovraštvo večje, kot je bilo včeraj? Ne smem pomisliti, kaj bo takrat, ko ga več ne bom mogla prenašati. Ko bom na ves glas vpila to, kar zdaj samo zase in v temi ponavljam: Jaz moram imeti knjige! Moram imeti električno luč v svoji sobi! Moram... prenehati biti samo rob in mašina, ki potrebuje samo določeno količino hrane trikrat na dan, da more vztrajati v pravilnem delovanju — vedno samo za druge!...

Ružena Jesenská

Marija Omeljčenkova

Sedemdeset let! Velik del življenja, za ženo pa še večji, ker živimo večinoma bolj s čuvstvi in občutljivostjo ter se zato hitreje staramo... Še bolj razgibano notranje življenje kakor me navadne žene pa ima pesnica; a ko sem šla k znameniti češki ženi Ruženi Jesenski, nisem mogla verjeti svojim očem, ko je stala pred menoj smehljajoča se, drobna, vitka, deklinška, tako mlada in jasna, tudi lasje ne tako sivi, kakor bi jih morala imeti sedemdesetletna žena... Samo malo vidne gube, po katerih so se nabirala razdirajoča leta Ružene Jesens-

ske, pričajo, da to ni petnajstletno dekle, nego zrela, skušena žena, ki je živela svoje življenje in ustvarjala svoja pesniška dela.

„Rada bi imela o vas, gospa pisateljica, nekaj odgovorov, ki jih ne morem dobiti v mnogoštevilnih člankih, v katerih razčlenjuje vaša dela češka kritika.“

„Ne govorim rada o sebi, ali zakaj bi se ne pogovorila malo z vami o tem, kar vas zanima. Vesela sem, da ste prišli, in se bom seznanila tudi z vami.“

Rodila sem se v Pragi l. 1865., 17. junija, a zdi se mi, da je od takrat že 300 let. Toliko življenja je za menoj. Starši so bili meni štarši, in to jim je bil lep poklic...“

Res, kaj more biti roditeljem lepšega — si mislim, kakor poklic, vzgajati svojo deco, pa še tako nadarjeno, kakor je bila Ružena Jesenská. Oče je bil pravnik, mati je dovršila učiteljski tečaj, že iz tega se vidi, da sta bila oba izobražena in inteligentna. „Radi so se imeli starši... ali življenje je življenje... Včasih je bilo to življenje v družini ne samo težko, nego tudi bolešno...“ Otrok je bilo več, dohodkov malo. „Živeli smo tudi v veliki revščini, v obilju pa nikoli,“ je ljubeznivo pripovedovala Jesenská. „Oče je bil idealist in romantik, mati sanjava, plemenita žena.“ Tako je Jesenská podedovala umetniški talent že po roditeljih, umetnost ji je bila že v krvi. V tako inteligentni in tako umetniško navdahnjeni družini je rastla mala Ruženka, ki je bila zelo radovedna in sta imela „tata in mama kaj opraviti s tako deklico.“ V svojih knjigah „Detinstvo“ in „Roman otroka“ je dala pisateljica avtobiografski material in je prav lepo naslikala svojo otroško dobo.

Ko je dovršila učiteljišče, je bila učiteljica na osnovni in meščanski šoli v Mladi Boleslavi, potem v Pragi. Koncem osemdesetih let je začela svoje književno delo z objavljanjem pesmi pod psevdonimom „Eva z Hluboké“, katere je priobčevala v raznih čeških listih, kakor v Lumiru, Zlati Prahi,

Světozoru, Zvonu, Maju, pozneje v Moderni Revue. Njeno prvo pesniško zbirko „Usmevi“ je izdal znameniti češki pesnik Neruda l. 1889. Literarno delo Ružene Jesenske je češka javnost zelo ljubeznivo sprejela in pesnica se je takrat seznanila z odličnimi češkimi pisatelji, kakor z Nerudo, Svato-plukom Čehom i. dr. V naslednjih letih so izhajale njene knjige druga za drugo. Pisateljsko ustvarjanje R. Jesenske lahko razdelimo v tri dobe: Usmevom so sledili: Trenutki, Z lastovicami, Trije listi, Konec idile, Usmiljenje in Ljubezen, Pesmi in Tvoji duši. Delom iz te prve dobe se pozna vpliv različnih pesniških šol. V nekaterih prisluhne pesnica priprosti narodni pesmi, v drugih je pod vplivom močnega čuvstvenega razmaha šole Vrchlickega ali pa ginljive, nežne šole Hayduka, ponekod se odzivajo tudi glasovi Nerude in Sladkega, ali vedno so njene besede vroča izpoved pesničinega srca.

Druga doba njenega dela ima že tipične znake češke dekadentne šole, ki se je zbirala okoli „Moderne revije“. To perijodo njene literarne poti predstavljajo dela: Rdeči zatoni, V poznih trenutkih, Godba jader in K sencam. Ta lirika izraža goreča ljubezenska čuvstva in je navdahnjena po izgubi ljubljenega človeka; ponekod je polna pekočega hrepenenja po spojenju duš. Pisateljica obožuje ljubezen, ki je skrivnost in smisel življenja: poezija, ki raste iz novoromantičnega kulta hrepenenja, sna in fantazije...

Ružena Jesenská ljubi morje z njegovim neskončnim prostorom, temno noči in zvezdnato nebo ter brezmejno vesoljstvo: to so njeni osnovni, v raznih knjigah jako često se ponavljajoči motivi. S temi se pesnica vedno vrača z novo nujnostjo, ki zveni v vsakem delu v novih temah.

Drugi motiv, ki se prav tako često vrača, je usodno križanje občutja, ki je značilno za vse romantike: ljubezen in smrt. Ljubezen in smrt se nam kažeta v liriki R. Jesenske v najrazličnejši sili in podobi, „tu melanholično zasanjana in ljubkujoča, tam žarko izzivajoča in ubijajoča, v vsakem primeru pa izpolnjujoča usodo človekovo in vsega stvarstva. Ponekod zmaga ljubezen nad smrtjo, drugod smrt nad ljubeznijo.“

V tem drugem razdobju svojega liričnega ustvarjanja ima pesnica že polne in določene obrise svoje tvorbe, njeno umetniško obzorje je razširjeno ne le s stiki čeških simbolistov in dekadentov, ampak podlega v tem obdobju tudi vplivom velikih pesnikov, kot sta Baudlaire in Verlaine.

Obsežna novelistična in romanova tvorba Jesenske se tudi deli na tri perijode. Prvo svojo prozo je objavljala pod pseudonimom Ivan Věžnik. V prvo razdobje spada njen jako lepi avtobiografski Roman deteta in nekoliko manjših novel, ki so zbrane v knjigah: Novele ter Hrepenenje in Ljubezen. Manj sreče je imela pisateljica v svoji prozi, kjer ji nedostaja zanosa širokega diha in idejne konštrukcije, ki se n. pr. tako bohotno razvija pri Benešovi ali Tilšovi. Najboljša pripovedna knjiga Jesenske je Roman otroka, ki učinkuje s svojim neposrednim človeškim sočutjem ženskega srca.

V drugem razdobju njene tvorbe so izšle proze: Legenda z žalostne zemlje, Mimo sveta, Nokturno, Morje, Z nepristopnih vrtov, Plesalka, Ivana Jovanova, Skrivnosti srca, Čar kresnih noči, Tujka in igra Estera. Največ

zanimanja med češkimi čitatelji in pri kritiki je vzbudila Legenda z žalostne zemlje, ki skoro prepisuje zgodbo Havličkove hčerke Zdenke: Zdenka se je zaljubila v poljskega častnika, a se je morala radi narodnostnega čuta ločiti od njega. Sleherna proza R. Jesenske je bolj ali manj avtobiografskega značaja, povsod se bore ranjena ženska srca, ki izgorevajo v junastvih življenja in brezplodnega iskanja ljubezni.

Tudi drame je pisala Jesenská (Esterá, Atila), toda do velikega uspeha je prišla šele z novejšimi igrami, romantično idiličnimi in nepriisljeno prijetnimi, kakor Deveta loka, Stari markiz. V svojem jubilejnem letu 1935. je predložila Nar. Dívadlu novo dramo Deset let in Rajna, ki so je z uspehom vpriporili v Stavovskem dívadlu. V istem letu je izdala novi roman Ljubezen, ki navduši čitatelja takoj na prvih straneh. Ta roman je posebno zanimiv kot avtobiografičen dokument, pa tudi zato, ker kaže malo galerijo čeških umetnikov in znanih Pražanov, oseb in osebic iz češkega literarnega sveta. Dejanje romana je s konca svetovne vojne. Sredi malih junakov in junakinj stoji nesrečna, tragično in prerano končujoča postava zanimivega zdravnika pisatelja, ki je v romanu obdarjen z nekim donžuanskim erotizmom. Ni žene, ki bi ne podlegla njegovi ljubezni... Žrtev za žrtvijo ugonablja ta človek, naposled pa tudi sam postane žrtev razmer... (Češki čitatelj spozna v tem junaku nekega prerano umrlega zdravnika). Okoli njega se zbira še nekaj tipov iz praške literarne in umetniške javnosti. Avtorica je te osebe izborno karakterizirala. Njih usode pa so risane z zelo liričnim svinčnikom... V junakinji romana Ani Šlikovi in njeni ljubezni je avtorica sama. Ana živi v tujini, na daljnjih potovanjih in piše svoji sestri: v teh pismih sledi čitatelj vsem njenim zanimivim mislim o ljubezni. Ko se Ana vrača s potovanja, dobi svojega izvoljenca mrtvega. Ljubil je njo, ljubil pa je tudi druge žene in končal s samomorom. Ana pa je simbol ljubezni same — ob tej usodni smrti je njena duša izvir pretresljivo nežnim ljubezenskim občutjem.

R. Jesenská spada v vrsto onih pisateljic, katerim je umetnost življenjska strast in večna ljubezen, katere neprestano iščejo pravo umetnost, poizkušajo vedno nove in nove izraze ter spremembe oblik, toda njih glavni motiv je samo eden: ljubezen, velika ljubezen. „Največja ljubezen je božanstvo vsega življenja...“ pravi Jesenská. „Govorite o ljubezni vi, ki ste jasno poznali Razodetje Ljubezni in njeno sveto, prevažno pravo v življenju vsakega človeka, njene zamotane prevare, njen večni pomen v kateremkoli položaju človeka. Ljubezen premaga vsakogar: junakom, bojevnikom, državnikom vladajo njeni zakoni prav tako kakor pesnikom, kmetom, ženam, svetnikom in zločincem...“

R. Jesenská pripada reakcionarni struji češke literature, saj so pred njo vršile svoje mogočno delo, idejni boj žene za enakopravnost v vsem kulturnem življenju naroda, take pesnice, kakor so Karolina Svetlá, Tereza Nováková, Eliška Krasnohorská. Po R. Jesenski pa je življenjsko delo žene izpolnjevanje njenega erotičnega življenja; pisateljica se bori v prvi vrsti za pravico do ljubezni, do ženske sreče in erotičnega izživljanja.

Pismo

Greta Rehbauerjeva

Daleč, daleč gredo včasih moje misli,
roko v roki s tabo, moj predragi!
Ubežale rade bi resnici...

Bolno čutim, da od vsepovsodi
vame pljuskajo valovi zlobe;
trde roke grabijo po meni,
ostri prsti režejo mi v dušo:
radi bi iztrgali mi biser,
ki ga skritega za tebe nosim.

Tisoč dni je že, kar sanje moje
prvič so te vdano poljubile,
a že takrat, glej, krog mene zlile
so se grde črne govorice.

In od takrat vedno, neprestano
glodajo ko lačni psi koščice
moje revno, vdano hrepenenje,
ki je vendar večno samo tvoje.

V vseh je samo ena sama želja,
da ločili tebe bi od mene,
ko da nimava — kot vsak — pravice
se ljubiti in v ljubezni srečna biti.

Naša vas in arhitekt

Ing. arch. Dušana Šantlova

Medtem ko se je zlasti po vojni razvila obširna samostojna literatura o ureditvi mesta, je arhitektonsko vprašanje vasi do danes skoro nedotaknjeno. Arhitekt se s vprašanjem vasi sploh ni ukvarjal in tudi vas ni vedela za arhitekta. Vaški človek je zidal po svoje, kakor so mu večinoma slabe gospodarske prilike pač dopuščale. Za strokovno literaturo, ki je bila itak skromna, pa sploh vedel ni. Kar se tiče lepote, si je po vzgledu mesta in z ozirom na razpoložljiva sredstva ustvaril svoj slog.

Naše vasi so še danes prepuščene same sebi in jih grade brez sistema. O regulaciji sploh ni govora, gradbeni predpisi se slabo vpoštevajo, za temeljito izvajanje asanacijskega zakona (zakona o izboljševanju) pa ni dovolj sredstev.

V cerkvi, šoli in občinski stavbi se zrcali vsa arhitektonska umetnost in sposobnost, tu so zbrana vsa sredstva vaše družbe. A vse te arhitektonske stvaritve s svojimi lepimi fasadami spadajo v preteklost. Sodobna arhitektura je smotrena in njeno težišče ni več zgolj v reševanju lepotnega vpraša-

nja. Naše stoletje je prineslo socialni problem, katerega se je moral lotiti tudi arhitekt, in to je: reševanje stanovanjskega vprašanja. Teoretično je ta naloga že rešena, so le še finančne težave. Ni pa nič manj važna in pomembna za vas kakor za mesto.

Kmečka hiša in s tem neposredno ureditev kmečkega stanovanja je dandanes najvažnejši stavbni problem naše vasi. Naš kmet si je tekom stoletij ustvaril svoj tip hiše, ki ima sicer svoje estetske vrednote, a nikakor ne ustreza sodobnim higijenskim in socialnim razmeram. Večinoma je naša kmečka hiša slabo grajena in pretesna, premajhna okna ovirajo dostop zraka in solnca. Premalo pozornosti se posveča tudi opremljanje stanovanja. Tako n. pr. po več stanovalcev uporablja isto posteljo, namesto omar pa služijo obešalniki, kjer se na oblekah nabira prah. Skrajno nehigijenski so žličniki in odprte police za posodo. Preskrba z vodo je zelo pomanjkljiva. Voda se največ zbira v slabo zgrajenih vodnjakih ali kapnicah, vodne napeljave so zelo priproste ali pa jih sploh ni. Dvorišča so večinoma netlakovana, čistijo jih samo ob praznikih in nedeljah, gnojšča so skoro brez izjeme neurejena. Prav tako tudi stranišča, ki so poleg tega še na odročnem kraju izven hiše. Živali se sprehajajo povsod, tudi po hiši, namesto da bi bile ločene od ljudi. Tako ni čudno, če so taki, tudi navidezno čisti domovi pravo leglo boleznih, kar nam potrjujejo zdravstvene statistike.

Posebno poglavje tvori ureditev kmečkih prostorov z ozirom na razvijajoči se tujski promet pri nas. Turist in tujec, ki prideta v našo vas, vesta, da tu ne moreta zahtevati mestnega razkošja, in ga res tudi ne iščeta. Upravičeno pa hočeta mirno, zračno in čisto tujsko sobico in čeden gostilniški prostor, kjer použijeta domačo jed. Tujske sobe naj se opremljajo z najnujnejšim pohištvom in kolikor mogoče preprosto. Meščan išče na vasi miru in zraka. Zato odklanja pisane stene, težke zastore in vso navlako spominikov, neokusnih tovarniških slik, vaz in drugo neuporabno drobnarijo, ki je le v napotje. Najvažnejša je prožna čista postelja, tudi kurjava (za zimsko sezono) in pa — preskrba z vedno svežo vodo za umivanje in kohanje ter higijenično stranišče.

Gostilniške sobe turista večinoma razočarajo s svojo ureditvijo, ker ne nudijo pričakovane domačnosti in snage. Tu se posebno čuti dvoje: pomanjkanje sodelovanja s strokovnjakom-arhitektom in pomanjkanje smisla za ohranitev domačega sloga, po katerem tujec posebno hrepeni, ko pride na deželo. Zaman se bodo vaščani trudili, da bi si pridobili goste, ako ne bodo poskrbeli za ureditev svojih sob, lokalov in prituklin. Gostu je treba ugoditi ne le s hrano, tudi s stanovanjem!

Naša država je storila velik korak k napredku naših kmečkih naselij s tem, da je izdala l. 1950 zakon o podpori za asanacijo (izboljšanje) vasi, ki se ne tiče le higijenika, temveč tudi arhitekta. Po tem zakonu sme minister za socialno politiko in narodno zdravje dovoljevati vsako leto brezobrestna posojila kot dar sanitetnemu fondu za asanacijo vasi. S tem fondom se podpira gradnja novih in prezidava ter popravi obstoječih naprav za preskrbovanje s pitno vodo; izboljšujejo se močvirnata tla, ureja se kanalizacija zemljišč, mlak, regulirajo se potoki, hudourniki

itd.; grade se javna kopališča, zdravstveni domovi in zdravstvene postaje. Sem spada tudi čiščenje in izboljšanje zajezenih zemljišč, hiš in naselij, ureditev gnojišč, stranišč, dvorišč in gradba vzorne vaške hiše. — Projekte za asanacijska dela izdeluje strokovno tehnično osebje osrednjega higijskega zavoda, šole za narodno zdravje in higijski zavodi, pri katerih so sanitetno tehnični oddelki. Ti morajo na zahtevo dati te tipične načrte v uporabo drugim higijskim ustanovam, občinam, zadrugam in privatnikom. Žal se brezobrestna posojila dajejo le vsem, ki imajo manj kot 2000 prebivalcev.* Tudi banovine, kmetijske družbe in razna strokovna društva, zadruge in občine so se v zadnjem času pričele bolj zanimati za vprašanje ureditve naselij, domov in gospodarskih poslopij ter pospešujejo zanimanje za vas z objavljanjem člankov, izdajanjem brošur, razpisi nagrad itd., česar bi ne smel prezreti noben kmetijski človek, saj si bo še dolgo moral sam graditi svoj dom.

Gradnja novih vaških naselij na nezazidanem terenu po premišljenem regulacijskem načrtu pri našem individualističnem političnem sistemu za enkrat praktično ne pride v poštev, tudi ne kot zatočišče meščanske družbe. V okvirju danih razmer pa naj bi se pri gradnji novih hiš v stari vasi vpoštevale razen praktičnih še narodopisne vrednote, ki jih sami nikoli ne znamo dovolj ceniti. Seveda bi se tipe takih stavb morale študirati za vsak del naše države posebej, da bi bile v soglasju s krajino, potrebami in navadami prebivalcev. Manjši poskusi v tem smislu so že storjeni pri nas n. pr. v Bohinju, vendar pa sta za pravi uspeh potrebna širokopotezna organizacija in sistematično delo vseh prizadetih in poklicanih.

Kam pridemo, če graditelji ne upoštevajo starih estetskih vrednot naše vasi in če niso sposobni, da bi gradili smotreno in varovali harmonijo med stavbo in krajino, nam kričeče dokazujejo nekateri naši gorenjski kraji, ki jih je naša laži moderna in laži narodna arhitektura hudo izmaličila. Zadržuje samo pogled na današnjo Kranjsko goró z njenimi strašnimi hoteli, da ne naštevam dalje. To so grehi, ki se ne dajo popraviti čez noč in kriče po ostri obrambi.

V času, ko je naš kmet postal polnovreden državlján, ko se mesto vedno bolj širi proti vasi, ko je turizem zašel v najširje plasti naroda, hočemo in moramo skrbeti za dostojne domove naših ljudi. Državi in privatniku se tu nudi široko polje dela in oba sta poklicana, da pripomoreta k izboljšanju razmer na naši vasi. Urediti je treba stara naselja, nova pa moramo graditi premišljeno. Pri tem se ne smemo bati ne truda ne stroškov, saj gre za našo korist. Za zgled si vzemimo druge države, ki so manj agrarne od naše, pa posvečajo vprašanju vasi vsaj toliko pozornosti kakor mestu. Sledimo jim v tehničnem in kulturnem napredku, a čuvajmo verno naše oblike, ki so izraz naše duše. Samo tako bomo vredni naše zemlje in samo tako nas bodo cenili tudi tujci!

* Omenjena asanacijska dela pa so tudi osnova, brez katere je delo arhitekta na vasi silno ovirano, če že ne onemogočeno.

Kam z dekleti

Angela Vodetova

Zopet se bliža dan, katerega se mladina posebno veseli, saj ji prinese nekaj mesecev brezskrbne, zlate prostosti: konec šolskega leta. Toda za marsikatero mater, a tudi za očeta pomenja ta dan začetek težkih skrbi.

Včasih so imeli starši že naprej določeno, kam bodo oddali svoje otroke, ko dovrše s štirinajstim letom obvezno šolanje, bodisi da so se že davno prej odločili in poslali otroka iz osnovne v srednjo šolo, ali pa po dovršeni meščanski šoli na učiteljske, v trgovsko šolo ali li kaki obrti. Povsod so našli odprta vrata fantje in dekleta, a tudi za poznejšo zaposlitev po dovršeni šoli se ni bilo treba bati.

Dandanes pa je drugače. Dandanes je za starše veliko težje omogočiti otrokom malo boljše izobrazbo, že radi tega, ker je šolanje tako drago. Še veliko težje pa je, preskrbeti mlademu človeku po dovršeni šoli primerno zaposlitev, primerno službo. Saj vemo, da je danes čedalje več ljudi, ki se morajo lotiti posla, kateri prav nič ne ustreza tistemu, za kar so bili izučeni, bodisi v šoli ali v obrti.

Toda s fanti še nekako gre, vsaj kar se šolanja tiče, jih nihče ne ovira, pa tudi v službah imajo prednost. Poleg tega so pa tudi delovne panoge za moške bolj mnogovrstne. Drugače pa je z dekleti. Že sama možnost poklicne izobrazbe se jim omejuje. Saj je znano, da so učiteljska za dekleta zaprta, pa tudi v drugih strokovnih šolah se pri sprejemu omejuje njihovo število, dočim imajo fantje prosto pot. Kaj pa šele, ko dovrši dekle šolo! Tedaj se začne šele pravi križev pot zanjo in za starše. Povsod dajejo prednost moškim proslcem, ženske pa gledajo postrani, češ, da odjedajo moškim kruh. Nihče ne pomisli, da mora tudi ženska služiti, če hoče živeti.

Zato pri današnjih razmerah ni čudno, če se matere s strahom sprašujejo: kam s hčerko?

Nobeni materi ni danes prihranjeno to, z bojaznijo izgovorjeno vprašanje. Meščanska mati motri bodočnost svojega otroka prav tako s skrbjo kakor kmečka in delavska. Vse premišljujejo, kako bi ustvarile svojemu dekletu lepšo bodočnost, kot so bile deležne same. Pri tem pa večkrat uberejo pot, ki ni vedno najboljša. Vzrok temu je napačno pojmovanje vrednosti dela. Še danes je v večini ljudi zakoreninjeno mnenje, da so nekatera dela manj častna, manj vredna, — ne glede na plačo — a druga, da človeka povzdignejo. Marsikateri materi se zdi bolj častno, če njena hčerka gara po 10 ur na dan v pisarni za 500 Din, kakor če bi bila n. pr. obrtnica, dasi ima kot samostojna obrtnica mnogo lepše izgleda za bodočnost kakor pisarniška moč.

Nekoč sem se vozila z zelo prikupno mlado žensko, ki je krasno govorila nemško in francosko, pa tudi drugače se je odlično obnašala. Kako sem se začudila, ko mi je povedala, da je po poklicu kuharica in se pravkar pelje na Francosko, kjer bo v večjem hotelu nekega letovišča prevzela službo prve kuharice. Še bolj sem bila iznenadena, ko mi je zaupala, da je hči generala. „Zakaj bi ne delala tega, kar me veseli,“ mi je odgovorila na moje začudenje.

Nemška pisateljica Lenka Koerber popisuje, kako je postal njen sin rokodelec, potem ko je dovršil gimnazijsko maturo. Šel se je učiti tesarstva. Kmalu se je privadil delu in tovarišem, se vživel v delovno skupnost ter zadrževal, da je tesarstvo prav zanimiv poklic, če tudi nekoliko naporen.

Ista pisateljica pripoveduje o kleparskem mojstru, ki je imel edinega sina, katerega je dal študirati. Ko je pa sin napravil maturo, je hotel postati prav tako klepar, kakor je bil njegov oče. K očetu pa ni hotel iti v uk, da bi mu kdo ne očital, da mu oče skozi prste gleda. Ko je povprašal za delo pri prvem mojstru in mu povedal, da je maturant, se je oglasila žena: „Kaj hočemo s takim?“ Šele tretji

mojster ga je vzel v uk. Ko bo postal pomočnik, pojde na tehnično šolo in bo postal pilot.

Tako se polagoma ljudje že otrešajo nespametnih predsodkov o manjvrednosti nekaterih del. Vobče bi morala vsa vzgoja skrbeti za to, da se delo pravilno vrednoti. Naravnost neodpustno je, če na pr. učitelj ali starši zažugajo otroku, ki se težko uči: „Se boš šel pa za čevljarja učiti!“ Pameten vzgojitelj bi moral nasprotno vcepljati otrokom spoštovanje baš do ročnega dela, prav zato, da se končno otresemo napačnega pojmovanja o vrednosti dela.

Ko izbiramo otroku poklic, premislimo v prvi vrsti tole: za katero stroko ima otrok poseben dar, a tudi veselje? Koliko morejo starši žrtvovati za poklicno izobrazbo? Prevdarek o potrebnih poklicni izobrazbi ne velja samo za tista dekleta, ki hočejo postati učiteljice, uradnice, ali ki hočejo doseči akademski poklic, temveč za vse, ki si bodo morale kakorkoli same služiti svoj kruh.

Tudi tistim, ki si izberejo po današnji sodbi manj imeniten poklic, je potrebna skrbna strokovna izobrazba. S koliko večjo samozavestjo išče in sprejme delo na pr. služkinja, ki se zna obrniti pri vsakem delu, posebno če je spopolnila svoje znanje še v gospodinjski šoli ali tečaju. Ta služkinja v resnici zasluži ime gospodinjska pomočnica, saj se obe: ona sama kakor tudi njena gospodinja zavadata tega.

Dobra priprava za poklicno delo pa ni potrebna samo zaradi prepotrebne samozavesti, ki našim dekletom tako zelo manjka, temveč tudi zavoljo današnjega hudega boja za delo. V tem boju bo ostal samo tisti, ki je na svoje delo v resnici vsestransko pripravljen. To velja posebno za ženske, katerim se obetajo čedalje hujši časi.

Najtežje je gotovo za tiste matere, ki nimajo denarnih sredstev, da bi poslale svoje nadarjene hčerke še naprej v šolo. A nič manj hudo ni za one, ki bi morda denar še skupaj spravile, pa dekle ne kaže nobenega veselja za šolo. Tako dekle bi bilo prav nespametno siliti še naprej v šolo. Bolje je otroku dopovedati, da ima vsako delo, ki se vrši vestno, svojo vrednost in svojo mikavnost, da je obrtniški, gospodinjski, skrbstveni poklic tudi lep, vsekakor lepši kakor pa čisto suženjsko pisarniško delo. Koliko starejših žensk po pisarnah mora bridko občutiti, da ostarevajo.

Če le mogoče, naj se dekletu omogoči, da si izbere tisto delo, za katero ima veselje in ki je, za njo prikladno po njenih telesnih in duševnih sposobnostih. Zelo napačno je, dekletovo sposobnost soditi po njenem neuspehu v šoli. Kolikokrat smo že srečali ljudi, ki so si izvrstno pomagali v življenju z lastno spretnostjo, dočim jim je šola prerokovala brezupno bodočnost. Zato pa naj matere nikar ne mislijo, da če otrok ni za šolo, ni za nič drugega. Dostikrat je obratno: otroci, ki so bili za učenje najboljši, so v življenju najbolj odpovedali. Radi tega naj matere, katerih hčerke ne morejo ali nočejo dalje študirati, nikar ne obupavajo. Saj prav študiranim dekletom zapira povsod pot možka konkurenca. Zato se naj pa dekleta obrnejo tja, kjer jim možki ne morejo do živenga.

Eden teh poklicev je gospodinjstvo. Primeri iz drugih držav kažejo, da ima gospodinjski poklic najlepšo bodočnost. Kajti če danes govorimo o gospodinjstvu, si nič več ne predstavljamo v tem delokrogu samo gospodinjne — družinske matere ter gospodinjske pomočnice. Današnje življenje se tako usmerja, da ima gospodinjski poklic čedalje več izgledov za uveljavljanje tudi kot poklic izven družinskega doma. Danes vidimo ženske z gospodinjsko izobrazbo kot gospodinjno večjega privatnega gospodinjstva, pa tudi kot voditeljico gospodinjstva v bolnicah, sanatorijih, raznih zavodih, zavetiščih, dečjih domovih, javnih kuhinjah, delavskih domovih, dijetnih in brezalkoholnih kuhinjah, dalje kot nadzornico v živilski industriji, pri perutninarstvu in vrtnarstvu. Zato pa se danes gospodinjska izobrazba vsestransko pogloblja in izpopolnjuje. V tem pogledu mnogo store za izobrazbo naših kmečkih hčera gospodinjske šole in tečajji, na deželi pa

zlasti gospodinjsko nadaljevalne šole. Naše najbolj znane gospodinjske šole so: Mladika v Ljubljani, kjer se pa izobrazujejo dekleta bolj za meščanske gospodinje; za izvežbanje v kmečkem gospodinjstvu in gospodarstvu pa je izvrstna Krekova gospodinjska šola v Zgornji Šiški, gospodinjska šola v Marijanišču, v Mali Loki, v Št. Juriju ob Južni železnici in drugod. Za današnje razmere, ko posebno naš kmet težko občuti gospodarsko krizo, so pa za večino deklet tudi te šole dosti predrage, tako da jih morejo obiskovati samo premožnejše in je boljša gospodinjska izobrazba onemogočena prav tistim, ki bi je bile najbolj potrebne. Oblast bi morala poskrbeti, da se omogoči temeljito izvežbanje v gospodinjstvu predvsem najrevnejšim kmečkim in delavskim dekletom, saj je od tega odvisna čisto vsa njihova bodočnost.

Prav primerno zaposlitev dobe dekleta tudi v obrti, vsekakor mnogo boljše in bolj priporočljivo kot v pisarnah. Kako nespametno je, če pravi mati dekletu: „Saj nisi za nič, boš pa šivilja!“ Matere, ki tako govorijo, greše nad lastnim otrokom, ker ga potem kljub temu pošljejo v poklic, o katerem govorijo tako omalovažujoče. In vendar zahteva prav poklic šivilje pametnih deklet z dobrim okusom. Premislimo samo, kako previdna mora biti šivilja, da vsaj navidez ugodi vsem muham svojih odjemalčev ter da zna upoštevati vse modne neumnosti, poleg tega se pa vendar izogibalet različnih raznih neokusnosti.

Isto velja za modistko. Dekletu, ki ima okus, mora nuditi to delo pravi užitek, seveda če ni preveč izkoriščana po svoji delodajalki. Izkoriščanje vajenk in pmočnic v oblačilni obrti je pa tista temna stran, ki mlademu dekletu greni delo in ji ubija zdravje. Proti temu bi se bilo treba boriti predvsem s solidarnostjo od strani deklet samih, od strani oblasti pa z zahtevo po poslednem izvajanju obrtnega zakona. Toda to je poglavje zase.

Za dekleta, ki hočejo vstopiti kot vajenke v te stroke, je potrebna popolna meščanska šola. Bolj dovršeno izobrazbo pa lahko dobe še na srednji tehnični šoli. Tudi za sprejem v to šolo je potrebna meščanskošolska izobrazba. To izobrazbo dekleta lahko tako izpopolnijo, da postanejo strokovne učiteljice, ki dobe službo na obrtnih šolah ali pa v zavodih za pospeševanje obrti.

V obrtnih podjetjih, kjer se obratuje v tovarniškem obsegu in načinu, so pa ženske zaposlene skoro samo kot delavke, posebno v tekstilnih tovarnah in pleternah. Tu so ženske razmeroma najbolj izkoriščane. Vendar so pa tudi bolj plačana mesta za one, ki imajo za to potrebno izobrazbo. Njihovo delo je risanje vzorcev za blago, sestavljanje vzorcev in barv itd. Pri nas še za to panogo dekleta mnogo premalo zanimajo. In vendar bi bilo treba pri današnjem pomanjkanju služb odkriti in izkopati sleherni vir zaposlitve.

Prav tako malo se posvečajo naša dekleta tudi vrtnarski stroki, dasi je tudi to lep poklic.

Razmeroma malo brezposelnosti med dekleti je v frizerski stroki.

Najlepši in za ženske najbolj prikladni so pa tako imenovani socialni poklici. To so tista dela, ki zahtevajo od človeka rahločutja, požrtvovalnosti, potrpljenja in življenja v težave bližnjega, pa tudi ljubezni do otrok, skratka vse tiste lastnosti, katere mora imeti ženska kot mati. Najstarejši socialni poklic je brez dvoma babiški. Sedanji položaj babic pa je zelo slab, saj gre danes večina žen raje roditi v bolnice, da si zmanjša stroške. Najizrazitejši socialni poklic je pa bolniško strežništvo, ki ga pri nas vršijo skoro izključno le redovnice Vincencijevega reda, predvsem v bolnicah in sanatorijih, a tudi pri bolnikih na domovih. Torej za enkrat ta poklic pri nas ne prihaja toliko v poštev za civilne osebe.

Po značaju delokroga je bolniško strežništvo sorodna zaščitna sestra, le da je njeno delo bolj mnogovrstno ter zahteva vsled tega mnogo več izobrazbe. Oskrbovanje otrok v dečjih domovih, oskrba materialno in moralno ogrožene mladine, kaznjencev, služba pri bolniških blagajnah, delavskih uradih, v domovih in

zavetiščih za mladino — vse to spada v delokrog zaščitne sestre. Zlasti bogato polje dela ima zaščitna sestra v industrijskih krajih, kjer je še njena posebna skrb, da dviga higijensko kulturo naroda. Poklic zaščitne sestre je gotovo eden najlepših, kajti tu se uveljavijo ženine pozitivne lastnosti kakor nikjer drugje.

V Ljubljani je učni zavod za strokovno pripravo zaščitnih sester, ki traja tri leta. Kot predizobrazba se zahteva nižja srednja ali meščanska šola.

V to vrsto spada tudi negovalka, ki se razlikuje od prejšnje pestunje ali varuške po smotrni pripravi za oskrbovanje malih otrok. To pripravo pridobi v posebnem enoletnem tečaju.

Socialni poklici imajo najlepšo bodočnost. Kajti naši šolski zaščitni zakoni zahtevajo ustanavljanje najrazličnejših domov za mladostnike obojega spola. Tam se bo oskrbnim sestram odprl lep in zadovoljiv delokrog, a jim bo nudil tudi preskrbo za starost, saj bo njihova služba spadala med uvaževane javne poklice.

Pripomnim naj samo še to, da so danes pri nas razdeljeni socialni poklici na moške in ženske, in sicer v tem smislu, da so nižja, oziroma slabše plačana mesta v ženskih, višja, boljše plačana mesta pa povečini v moških rokah. Kadar bomo pa ženske „bolj skupaj držale“, se bo pa tudi to spremenilo.

Opozorila sem samo na nekatere možnosti, katere bi prišle že sedaj v poštev za dekleta, ki premišljajo, kam bi se obrnile. Najbolj primerne nasvete bi gotovo dala posebna posvetovalnica, kakršno bomo tudi pri nas kmalu dobili.

Hrana in obleka na kmetih

Janez Rožencvet

V veliki zmoti je, kdor misli, da v sedanji stiski kmetu vsaj stradati ni treba, ker si živež sam pridelava. Žalostna resnica je namreč, da naš kmet dandanes marsikje strada in da je to stradanje resna nevarnost za narod. Zato moramo dobro poznati oba vzroka, zaradi katerih naša kmečka hrana ne zadostuje več zahtevam zdravega in primernega preživljanja.

Prvi vzrok so marsikje premajhne domačije, ki so nastale z delitvijo večjih posestev. Na takih domačijah, ki jih je pri nas največ, pri starem načinu kmetovanja niti ni mogoče pridelati dovolj živeža za družino. V nobenem primeru pa na premajhnih domačijah ni mogoče pridelati dovolj krušnega žita. In ravno kruha, ki je bil nekdanj steber kmečke hrane, dandanes najbolj manjka. Zato je na kmetih toliko bledih otrok z napetimi trebuhli, ki so žalosten dokaz slabe hrane.

Sicer je res, da bi se dal pri nas tudi pridelek žita še povečati, in zdaj, ko ni upanja, da bi mogel naš kmet kaj kmalu spet moko kupovati, se bo treba zadeve resno lotiti. Toda s samim povečanjem žitnega pridelka vprašanje kmečke hrane pri nas ne more biti rešeno. Treba bo gledati, da bo pomanjkanje kruha vsaj deloma nadomestila druga primerna in zadostna hrana, ki jo bo kmet lahko sam prideloval.

Na tej strani naletimo pa na drug vzrok sedanje slabe hrane, na starokopitnost. Jedilni list naše kmetice je strašno enoličen: krompir, zelje, repa, ješprenj, fižol, žganci in močnik. Dokler je imela dovolj kruha, je tak živež družini zadostoval, ali brez kruha kmet pri krompirju in repi tudi s polnim želodcem strada, posebno ker vživa premalo mesa in preveč varčuje z zabelo. In tu bo treba zastaviti sile ter s smotreno organiziranim poukom navaditi kmeta, da bo prideloval zase več zabele in užival več mesa, jajec, mleka, masla in sira, ker je to celo pri majhnih posestvih dostikrat mogoče. Danes seveda še ni, ker se naš mali kmet preveč oklepa velike živine, s katero si ne bo nikoli opomogel. Reje velike živine se je kmet poprijel v drugačnih razmerah in je z njo tudi prav dobro izhajal, dokler je kazalo, da se bo tudi kmečki stan popolnoma prilagodil sistemu denar-

nega gospodarstva. Toda naš denarni sistem je začel šepati in odpovedovati, in dokler si ne bomo postavili novega, bo kmetu marsikje pri nas velika živina le v izgubo in pogubo. Mleko in meso nimata cene, z vožnjami je malo zaslužka, kmet iz konservativnosti ne vživa dovolj mleka in masla ter ne izdeluje za lastno hrano skoro nobene vrste sira, a za domači zakolj govedo tudi ni prilično.

Potem ni čudno, če marsikje po hribovskih vaseh gospodarji, ki so redili po osem govedi, rede zdaj komaj še troje ali četvero. Slabo je pa, da ne rede namesto govedi več ovac, koz in prašičev, zakaj s samo opustitvijo govedoreje se je le stvarni pridelek domačij zmanjšal.

Seveda je treba pomisliti, da so danes razmere glede reje drobnice drugačne, kakor so bile nekdanj. Stari pašniki so na škodo govedoreje, ovčjereje in kozjereje že razdeljeni in težko bi se dali z zložitvijo zemljišč zopet ustvariti taki pogoji za rejo drobnice, kakor so bili nekdanj. Torej je treba tudi pri reji male živine računati bolj s hlevsko rejo kakor s pašo. Preskrba krme za drobnico bi bila pa vendar malemu kmetu lažja kakor pridelovanje goveje krme, zakaj zdaj, ko les ni več veliko vreden, bi kmet lahko tudi gozd izkoriščal za krmo. Zaradi prašičjereje bi se morali pa manjši kmetje tudi bolj poprijeti vrtnarstva, ki ne daje samo boljše in različnejše hrane ljudem, temveč tudi obilo prašičje krme.

Neobhodno potrebno je namreč, da vzredi naš kmet več prašičev za dom, zakaj pri nas razen bučnega olja v nekaterih krajih ni mogoče računati s pridelovanjem kake druge rastlinske maščobe za hrano. Torej je treba beliti z maslom in svinjsko mastjo, ker kmet ne more kupovati olja, ko dostikrat niti za vžigalice nima denarja.

Dejstvo je namreč, da pri današnjem denarnem sistemu na zlati podlagi ne moremo računati s tem, da bi se kmetov denarni dohodek kaj prida povzdignil. Zemlja ne bo kmetu nikdar dajala denarne rente, lahko mu pa daje naturalno rento. In na izboljšanje naturalne rente bi moralo biti usmerjeno delo vseh, ki hočejo kmetu dobro. Vsak zase pri takem prizadevanju ne more veliko doseči. Veliko bi pa lahko storila organizacija, ki bi v posameznih okrajih enotno in po načrtu propagirala in podpirala boljše pridelovanje in izkoriščanje hrane, krme ter vsega, kar spada h kmetovi naturalni renti.

K tej spada tudi obleka, ki je ravno tako žalostno poglavje kakor hrana. Naš kmet je danes marsikje slabše oblečen kakor cigan in zdravje otrok trpi, ker ni primerne obleke. Za zdaj bi bila edina rešitev, če bi si kmet pridelal tudi obleko, zakaj kupiti si je ne more in si je tudi še dolgo ne bo mogel. Naj nekateri socialisti še toliko pridigajo, da je socialna bodočnost človeštva edinole v industrijalizaciji, dejanski razvoj govori drugače. Kdor ni slep za to, kar se godi okrog njega, bo moral priznati, da marsikatera industrijska panoga, ki se je svoj čas bohotno razvila iz male in domače obrti, nima bodočnosti. Njeno delo bo prej ali slej prevzela spet mala in domača obrt. Socialisti, ki danes zagovarjajo industrijalizacijo onih obrtnih panog, ki so bile nekdanj pridržane le mali in domači obrti, podpirajo le tisti napačni kapitalizem, ki nas danes vse skupaj najbolj tepe in proti kateremu bi se morali baš socialisti najbolj boriti.

Torej bi bilo treba za preskrbo kmeta z obleko uvesti spet nekdanjo domačo obrt in privabiti v vasi obrtnika, ki je iz naših vasi skoraj izginil.

Ali bi bilo to nazadovanje?

Nikakor ne, zakaj mala in domača obrt ima danes na razpolago drugačne pripomočke, kakor jih je imela nekdanj. Ker dela hitreje, lažje in ceneje, lahko že marsikje konkurira z industrijo. Na novih domačih krosnah se stke trikrat ali štirikrat več kakor na starih, in malemu podezelskemu obrtniku je na razpolago elektrika, ki je včasih nismo imeli. Poleg tega ne smemo z denarjem meriti časa, kadar ga nihče ne plača. Če je kmetu brezdelen čas zavržen čas, je vendar čisto naravno, če se kmet, ki nima denarja in ga ne more nikjer zaslužiti, loti izdelovanja obleke, namesto da bi hodil raztrgan. Tako je bilo nekdanj in tako

bo spet. Tem laže, ker dandanes na kmetih ne manjka rok za delo. Industrija, ki je nekdanj kmetu jemala delavce, mu jih zdaj zaradi pretirane racijonalizacije in pomanjkanja naročil vrača. Mi pa danes ne smemo misliti na to, kako bi umetno poživili tisto industrijsko konjunkturo, ki je nepreklicno minila, temveč kako bo prišel sleherni človek do dela, jela in vsega, česar za življenje potrebuje.

Če bi zaradi prehrane postala ovca in prašič stebra našega kmetijstva, bi bilo s tem že napol rešeno tudi vprašanje obleke. Kmet bi imel volno za nogavice in sukno za obleko ter runo za kožuhe, kakor je imel vse to nekdanj. Če bi prideloval še dovolj lanu in imel svoje strojarje, tkalce, čevljarje in krojače, kakor jih je imel nekdanj, bi mu kljub nesrečnemu denarju ne bilo treba zapravljati zdravja v takih beraških capah, kakoršne mora nositi danes.

Pa tudi kmečke žene in dekleta bi ne bile več take reve. Neglede na to, da tudi one potrebujejo boljšo hrano in obleko, bi vsaj ne bile pri lihi tako odveč, kakor so dozdaj. Dandanes marsikje ne kaže dekletom drugače kakor iti z moškimi vred v mesto ter tam množiti proletarijat in prostitucijo, ali pa doma pri najtežjem delu garati in moško lenobo podpirati. Oboje je slabo in oboje bi se izboljšalo, če bi se mogle kmečke družine iz lastnih posestev bolje preživljati in oblačiti.

Ne bojmo se, da bi bil potem uničen industrijski kapital. Nekaj neprave industrije bi pač shujšalo ali celo izginilo, a zato bi se kapital, kolikor ga je v resnici na razpolago, obrnil k svojim praviim nalogam ter nam tem hitreje ustvaril to, česar vsi potrebujemo za boljše in srečnejše življenje. In morda je že skrajni čas, da začnemo na to misliti!

Zadružno ognjišče

Marijana Željeznova-Kokalj

Vsakemu, še tako malenkostnemu porazu sledi razočaranje in malodušnost po eni plati, premišljevanje o izhodu iz zagate v obliki iznajdljivosti pa po drugi. Skoraj pravilo je, da hodi vsak napredek preko porazov k zmagi, ki se včasih temeljito razlikuje od dane predpostavke. Me žene, zlasti pa matere, smo doživele pri lanski redukciji plač poraz brez primere v zadnji dobi. Vzeli so nam kratkomalo pravico do zaslužka, ki nam gre kot samostojni delovni moči. Vse žene so s takim nesocijalnim socializmom bridko prizadete materialno, še bolj pa so užaljene v svoji svobodni osebnosti.

Radi težkih življenjskih pogojev je morala stopiti razžalitev v ozadje in skrb za vsakdanji košček kruha peha ženo in mater, da se krčevito oklepa tako majhne in krivične nagrade za težko in včasih prav odgovorno delo. Ponižani ženi ni upadel pogum. Računa, ker predvsem ji je treba uravnovesiti dohodke in izdatke. Deficita ne sme biti. Če je do zdaj težko rila v gospodinjstvu, bo tem težje sedaj. Prišla je do zaključka, da mora postaviti svoje gospodinjstvo na popolnoma novo podlago. A kako?

Morda je načrt zadružnih ognjišč presmel, vendar ima toliko pozitivnih strani, da bo morda v praktični izvedbi izpodrinil ukoreninjeni in dragi sistem rodbinskih kuhinj. Danes si vsaka gospodinja beli glavo, kaj bo dala v lonec, poleg tega pa prebije pol dne pri štedilniku in trati čas in kurivo. Stati moraš in kuriti, če kuhaš za eno ali deset oseb. Imeti moraš poleg tega tudi gospodinjstvo pomočnico, posebno, če si v poklicu. Ona go-

spodnji drugače kakor pa gospodinja sama, saj se njej ni treba brigati, koliko stane kuha, glavno je, da je lonec poln. Da se ji ne zdi prav nič škoda, je umljivo, ker denar za kuho ne gre iz njenega žepa. Koliko bolj praktično in cenejše bi pa bilo zadržno ognjišče. Načrt za zadržno ognjišče bi bil v glavnih potezah sledeči.

Več gospodinje se združi v skupno gospodinjstvo. Vsak dan ima ena dežurstvo, to se pravi nadzor nad skupno kuhinjo. Pri delu ji pomaga ena gospodinjska pomočnica ali pa dve, pač kakor je zadruga velika. Dežurna gospodinja beleži točno izdatke tekočega dne v skupno blagajniško knjigo. Koncem meseca se razdele izdatki kakor tudi plača gospodinjske pomočnice sorazmerno po osebi. Zadržno ognjišče je posebno priporočljivo za opoldanski obrok. Zajutrek in večerjo pa bi skuhala vsaka gospodinja doma in to če mogoče na plinskem štedilniku. Kuha na plinu je cenejša, čistejša in hitrejša.

Nastane pa vprašanje, kaj z otroki, ki ne pohajajo šole? Tudi tu je odgovor — zadržno zabavišče, ki je lahko takoj pri zadržni kuhinji. Dežurna gospodinja lahko nadzoruje mimogrede otroke, ki so pač najbolj srečni, če so v družbi sebi enakih. Seveda, če je število otrok veliko, mora biti pri njih kako odraslo dekle. Tako deklet bi moralo imeti vsaj meščansko šolo in pestunjski tečaj, kakršnih pa žalibog še nimamo. Nihče ne razume, kako težko je materi pustiti otroka tuji ženi za čas, ko je ona v službi. Koliko mirneje bi odhajala na posel, ko bi vedela, da je otrok v dobrem varstvu.

Seveda bi morala biti pri zadržnem ognjišču tudi zadržna obednica. Na razpolago naj bi bili najvažnejši dnevnik, kar bi pomenilo spet prihranek za moderno gospodinjstvo. Marsikdo bo morda mislil, da je to začetek kakega komunizma pod firmo štednje. Vendar, če se pogledimo v preteklost Slovanov, vidimo, da je bila krvna zadruga osnovna oblika slovanške rodbine. Krvna zadruga je izumrla pri večini Slovanov vsled zahodnega individualističnega vpliva, ohranila se je le še v posameznih primerih na našem jugoslovanskem jugu. Pa tudi tej preti konec. Toda isti zapad, ki je dal vsemu evropskemu življu individualistični karakter, je pözavestno stvoril novo zadržništvo: gospodarske in bančne truste ali koncerne, kar bi ustrezalo srednjeveškim obrtniškim celom ter raznim današnjim domačim zadrugam, (kakor n. pr. sadjarski, hmeljarski, mizarški itd.). To dejstvo potrjuje, da je v občih borbi za obstanek posameznik brez moči in da le v združbi enakih članov doseže koristen uspeh. Zadržno ognjišče torej ni prekucuške narave, temveč le potreba, ki jo zahtevajo novi življenjski pogoji.

Zadržno ognjišče je pomembno za žene vseh slojev: za intelektualke, delavke in kmetice. Morda je zamisel o zadržnem ognjišču danes še smešna, toda vsaka novotarija je zadela na zasmeh in odpor. Prepričana sem, da bodo zadržna ognjišča postala sčasoma aktualna ne le pri nas, temveč povsod, kjer se bo žena povzpela do zavesti: nisem več brezplačen rob nepraktičnemu gospodinjstvu, temveč v vsakem oziru sodobna žena, mati in gospodinja.

Jane Addams

P. Hočevarjeva

Jane Addams, največja ameriška žena, najbržce tudi največja žena vseh časov in krajev, je nenadoma umrla 21. maja t. l. za posledicami operacije. Nekaj tednov prej so v Washingtonu slovesno praznovali njeno 75letnico, kajti Jane Addamsova je bila, kakor je že pred leti rekel čikaški župan, „največji državljani v Zedinjenih državah“. Obenem je praznovala 20letnico „Ženska liga za mir in svobodo“, katero je Addamsova ustanovila. Tisoči in tisoči so ob tisti priliki izrekli priznanje veliki delavki, govorniki pa so tako slavili njene zasluge, da je bila vsa v zadregi in jih je ponižno zavrnila, češ, „saj sama sebe ne spoznam v tako opisani in opevani osebi.“

Kaj pa je storila ta žena?

Kot mlada socialna delavka je l. 1889. ustanovila v Chicagu Hull House in ga vodila z vso sposobnostjo kot požrtvovalna zagovornica trpečega človeštva, kot temeljita poznavalka gospodarskega življenja, kot znanstvenica in filozofka, kateri sta umetnost in znanost pomožni sili v službi človeštva. Hull House je bil ob ustanovitvi zavoda navadna hiša, v katero je mlada dobrotnica začela sprejemati trpine in trpinčke s ceste, domače in priseljence. Danes je Hull House ogromna skupina zgradb, cela naselbina. Tu so nastanjena razna zavetišča, šole in zabavišča, pa tudi mnogi znanstveni zavodi, ki proučujejo in zdrave rane socialnega življenja. Iz Hull Housa so izšle smernice in navodila za najvažnejše socialne reforme, katere so izdajale vlade v Uniji in po njih vzgledu tudi druge države po svetu.

Kot ustanoviteljica in dolgoletna predsednica „Ženske lige za mir in svobodo“ je jako mnogo pripomogla k razširjanju mirovne ideje in je dobila l. 1931. Nobelovo mirovno nagrado. Ni treba posebej omenjati, da je katerikoli dohodek vedno darovala svojim ustanovam. Nikdar ni delala za slavo in dobiček; s svojimi brezprimerno visokimi moralnimi nazori je navdahnila tudi svoje sodelavce, da so se in se še posvečajo delu v Hull Housu z najplemenitejšimi nagibi.

Socialno udejstvovanje je bilo Addamsovi nujna potreba njene osebnosti. Neprestajo je nadzirala in proučevala svoj lastni notranji svet in se izpraševala, ali hodi po pravih potih, ali se daje človeštvu vso, ali je njena vera v človeštvo kot neločljivo enoto dovolj močna... V tem prizadevanju in v želji po lastnem izpopolnjevanju se je bila napotila tudi na Jasno Poljano k največjemu življenjskemu filozofu tiste dobe. Toda mistični in prenapeto logični moralist Tolstoj ni mogel vzbuditi skladnostnega odmeva v zdravi, realistično gledajoči duši Addamsove, kateri so bili zakoni živega, resničnega življenja več kakor doslednost miselnih teorij. Vendar se je dve leti pokorila ukazu Tolstega: vrnila se je v Hull House in delala v pekarni kot delavka, da bi tako res živela življenje trpina. Toda kmalu je uvidela, da je delo v drugih področjih nazadovalo, da ima človeštvo večje koristi od njenega duševnega dela in vodstva, kakor pa od telesnega trpinčenja nje same.

Izkušnje in dognanja, katere si je pridobila pri socialnem in znanstvenem delu v Hull Housu, so ji črtale tudi vodilne smernice pri delu za vse človeštvo, zlasti pri prizadevanju za odpravo vojne. Na omenjeni proslavi v Washingtonu je rekla: „Pravijo, da človeške narave ni mogoče spremeniti; vemo pa, da je mogoče spremeniti odnos ljudi do soljudi.“

Ko je letošnjo pomlad izdala turška vlada spominske poštne znamke s slikami najbolj zaslužnih žen sveta, je med njimi tudi slika Jane Addamsove. Pokojnica pa si je ovekovečila spomin tudi v mnogih knjigah, katere je napisala kot plod svojega praktičnega dela.

(Ženski Svet je imel obširnejše članke o Addamsovi že v letniku III., str. 345 (Lojzka Štebijeve) in v letniku VIII., str. 321. (Angela Vodetova).

Življenja delavnik

Ksaver Meško

V večernih urah tehtam si življenje.

Zvečer delavec stehta težki dan:

„Končano“ — misli — „danes je trpljenje —“
in gre k počitku v svoj domači stan.

A jaz? Pa misliti smem jaz enako

in veseliti se odbeglih dni,

ko delal sem življenju težko tlako,

trpel in dajal svetu srčno kri?

Oh, zame, zame ure ni pokoja,

trpljenje le iz dneva v temno noč,

še nisem dneva prav umil se znoja,

že vpreže spet me dan težak in žgoč.

Trpljenje, delo. Kakor suženj v mlinu

od zore v noč kamén težak vrti,

in kot po solnčne ure trdem klinu

za uro ura vestno se vrsti —

Tako moj čas in mojih dni trpljenje:

delaven slednji dan, težak in vroč,

da v delu, boli mine mi življenje —

kdaj prideš mi miru dobrotna noč?

Mrtva ljubezen

Miriam

Vsa tiha sva hodila

po dragih znanih poteh,

v preteklost sva tonila

s solzami spominov v očeh.

Saj nisva hodila sama:

ljubezen nekdanjih dni

je bila mrtva med nama —

in joka srce in — molči...

Književnost in umetnost

Meta Vidmarjeva: Spev

Produkcija plesne šole Mete Vidmarjeve. V juniju je bil lep, velik praznik v drami. Čeprav koncem sezone, čeprav koncem meseca, čeprav v ponedeljek (sami vzroki za slab obisk) je naša publika z obilnim obiskom dokazala, da spoštuje in in ceni tak ples, kakor ga goji Vidmarjeva.

Naša plesalka in pedagoginja je docela dosegla to, kar ji je cilj. Pobožneje nastrojene publike pri plesu še ni videlo naše gledališče. Bilo je resnično razkritje čiste, velike lepote in večer je dihal oni prvobitni nastroj antičnih dob, ko je bil ples bogoslužje.

Najenostavnejši in najtežji koraki, vzmahi in študije, ki so jih izvajale gojenke, so bile poleg dognane tehnične izpeljave polni izraza, notranje, duševne in tesne harmonije. Vidmarjeva je dokazala s svojimi učenkami, da je ples resnično življenje v najvišji potenci duha, zgoščeno v najpomembnejšo obliko in po najneposrednejši poti materijalizirano: potom telesa.

Gojenke so delale vtis svečenic, ki celebrirajo ples pojmu preduhovljene lepote telesa.

Titke Skerljeve plesna študija je vsebovala njeno otroškost in deklitstvo in je bila pravo razodetje komaj prebujajoče se dekliske duše. Marje Gradnikove téma „Pravijo, da sem srečna...“ izdaja konkretno doživetje prebujajočega se mladega človeka, ki ga smatrajo ljudje srečnega zavoljo mladosti, a pozabljajo, da se tre z nasilnostjo življenja ter se neprestano išče v veselju in žalosti. Izrazno najmočnejša, idejno in v izpeljavi je bila Vide Lojkove „Téma“. Izmed gojenk je najbolj svoja in svobodna ter tudi najbolj dozorela.

Marje Tratnikove „Improvizacija“ je učinkovita, tehnično efektivna in močna stvaritev.

„Pokrajinska pesem“ Mete Vidmarjeve je lep liričen motiv, ki pa ni prišel tako do veljave, kakor bi moral, ker je sledil dramatično močno razgibanim in

učinkovitejšim študijam, ki so bile samostojne stvaritve povsem mladih plesalk, in zato gre Vidmarjevi prav posebno priznanje, da goji ples v tem pravcu. Poživeta koreografija ni nikoli zmožna tolikšnega izraza kakor lastna.

Menuet kot zaključna točka je vplival s svečanostjo, dvignjenostjo in plemenitostjo izraza.

Vidmarjeva zna z redkim razumevanjem prebuditi v svojih nadarjenih gojenkah občutja in ono tresenje najtanjših strun duše, iz katerih se poraja najbolj prečutena umetniška ustvarjalna sila.

Ta večer nas je obogatil za zavest, da imamo Slovenci v Vidmarjevi plesno pedagoginjo, ki nam je zmožna dati ono, prečiščeno plesno tradicijo, ki je doslej nismo bili zmožni započeti.

Kdor ima tako izredno zmožnost oznanjati lepoto kakor Vidmarjeva, naj ne zakoplje svojega talenta, ki ga ji je dal Bog za razdajanje in ne za hranjenje. Zaveda naj se, da nalaga tak dar dolžnosti napram bližnjim! In v zvezi s tem: cvet naše mladine in inteligence se je odzval in ovrgel trditev, da nimamo plesne publike. Tudi to je bil manifest: dovolj imamo vernikov za kult lepote in umetnosti: bogati smo!

Maša Slavčeva

Iz ljubljanske „Opere“. Dne 22. maja smo čuli v opernem gledališču premijero dveh oderskih del: španskega skladatelja Manuela de Falle dvoježanko „Kratko življenje“ in sloviti balet Stravinskega „Petruška“. Ti dve deli sta malone v diametralnem nasprotju. Operno vodstvo je tvegalo drugičen poskus postaviti poleg temperamentnega španskega življa povsem samosvojo Stravinskega interpretacijo špacijskega ruskega pa tudi občeloveškega problema življenja. Kakor pa sta svetova, iz katerih izhajata ti dve deli, različna, tako se razlikuje tudi snov in njeno literarno in muzikalno oblikovanje.

„Kratko življenje“ se je rodilo leta 1905., t. j. v času, ko so cvetele Puccinijeve opere, ki so veljale kot najnovejši višek operne produkcije. Na evropskih odrih je gospodoval verizem, neposredno, verno slikanje življenjskih dogodkov, največ tragedij. M. de Falla si ni izbral drugačnega libreta kakor njegovi vrstniki. Vsebinske opere je preprosta in v življenju — razen konca — tisočkrat ponovljena: bogat fant se poroči z bogato nevesto, prej pa zapelje revnega dekleta. Na svatbi se sramota razkrije in zapeljanka umre od srčne boli sredi svatov, kar je sicer kaj nenavaden dogodek, toda zelo preprost in neduhovit, če ga uporabim kot zaključek in višek notranje napetosti in razvoja dejanja. Vsebinski ni vredna bogve kolikšnega razmotrivanja. Naš čas že zdavnaj ni več primeren za umetniško oblikovanje podobne vsebine. Koliko več notranjega bogastva, razgibanosti in zares nenavadnih duševnih zapletljajev, vrednih največjih oblik literarne in glasbene umetnosti, najdemo n. pr. v jugoslovenskih operah, v Koštani in Hasaginici! Tu sta izdelana lika dveh žen; prva je ljubeča ciganka, v kateri je tragični moment njena strastna narava, izživljajoča se v ljubezni in petju, in ki je kruto kaznovana vsled svoje neugnane sile ter obsojena v zakon z možem, ki ga ne ljubi; druga, polna neizmerne materinske ljubezni, ki umre od žalosti nad izgubo svoje dece; v Fallovi operi pa nesrečno dekle, katere ljubezen je zlorabil nevredni fant, krogi nje pa dejanje brez globljih misli, ki nam predočuje zgolj realen dogodek in iz katerega pri najboljši volji ne moremo razbrati več kakor zares bridko dejstvo, in nič več. Edina omembe vredna misel je pobarvana socialno, a neizdelana: „Gorje siromaku“. Libretist je hotel očitno nakazati socialno krivico, ki se godi nepremožnim ljudem, da jih bogatejši še v ljubezni zlorablajo in vidijo v njih zgolj objekt svoje zabave in izkoriščanja. Če pa že hočemo to resnico umetniško izoblikovati, se moramo ozreti pač po drugačnem tekstu, ki bo pravilneje osvetlil razmerja, katera današnja družba trpi in podpira, in ki so še mnogo hujša, kakor odnosi bogatega fanta do revnega dekleta. Ne glede na to pa siromašnost dekleta še ni vselej kriva, da jo fant zapusti. Če je hotel libretist pokazati prav na dekletovo revščino in fantovo premožnost, bi ne bil smel tega storiti na tak način, da imamo

vtis, kakor da bi bil vzrok vseh nesrečnih razmerij siromašnost enega izmed prizadetih.

Posebne pozornosti je vredna glasba. Sreča je za skladatelja, da ni komponiral zgolj iz svoje lastne invencije, temveč da je uporabil tudi špansko narodno glasbo. Dočim taka glasba pri takozvanih kulturnih narodih že zdavnaj več ne cvete, se je v nekaterih drugih narodih v zadnjih desetletjih šele razvila. S posebnostjo svojevrstne melodike in ritma vzbuja pozornost evropskega muzikalnega sveta. Seveda je taka glasba tem bolj zanimiva, čim več muzikalnega bogastva vsebujejo posamezni narodni motivi, ki so odvisni povsem od temperamenta in čustvovanja kot močnih skupnih lastnosti in potez naroda. Tako najdemo pri Špancih najprejrešo skalo čustev, od strastnih ljubezenskih, ki nihajo med živahnostjo in opojnostjo, do nežnih otroških uspavank, ki jih pojo matere svoji deci. Vsa ta vrsta občutij je dobila svoj najprvotnejši izraz neposredno v glasnih domislicah, ki tvorijo danes bogato podlago za izrabo in muzikalno opredelitev španske narodne glasbe. Mislim, da ne trdim preveč, če rečem, da je Falla prav zato prdrl v svetu, ker je uporabil kos narodnega glasbenega bogastva. Kako naj bi drugače bila za današnjega človeka zanimiva občutja, ki jih je že neštokrat slišal, videl in čital originalna v raznih neepigonskih verističnih operah, katerih dejanja so v resnici resnejša in globlja? Toda ta čustva, izražena na samosvoji način, oziroma boljše, prav ta način izraza zanima poslušalca.

Kakih posebnih dramatskih prizorov to delo ne pokaže. Nova pa je uporaba zbora za odrom pri odprti sceni, ko ni na odru ves čas nobene nastopajoče osebe. Dvomim v upravičnost takih vložk, kajti zde se mi neodsre in neoperne. Opera je vendar dejanje in ne samo kantata. Res pa je, da so poslušalci na ta način prisiljeni k poslušanju, kar tudi pri nas ni povsem odveč.

Kakor sega Falla s svojo opero malone desetletja nazaj, tako sega Stravinski s Petruško desetletja naprej. Istodobno se morejo roditi raznovrstnejše umetnine in očitno morejo razne družbe prav različno vplivati na umetnika, ki ustvarja iz potrebe, zrasle iz njegovih stikov in življenja z družbo. Tako vidimo skoraj na vsem jugu v glasbeni produkciji prav odločen obrat k folklori; Francozi se gibljejo še v odsevih Debussyjeve šole, ki so jo privedli po invenciji in zlasti po duhoviti instrumentaciji na višek svojstvenih izraznih možnosti; Nemci, ti večni modrovalci, se na eni strani opirajo na Schönbergovo atonalnost, na drugi strani na Hindemithov neoklasicizem, med katerima je nebroj „Regerijancev“ in „Straussovcev“. Pri Čehih, rojenih muzikih, najdemo mnogo skladb Novakove šole, poleg tega se pojavlja v Pragi hipermoderna šola, iz katere se sem in tja kažejo mnogo obetajoči utrinki, ki pa še niso dokončno ustaljeni. Take raznolike umetnine ustvarja človeška duševnost istočasno. Kam pa spada Stravinski? Zdi se, da je izjemen pojav, velikan nad okolico, ki je neutesenjen, neopredeljen in izven kateregakoli sestava. In vendar je njegova glasba najvernejša podoba neke družbe in človeškega lika, ki se je pojavil začetkom našega stoletja in iskal poti iz starejših struj, proč od takozvanega romantičnega gledanja na svet, proč od realizma in naturalizma, proč od vseh znanih izraznih načinov. Stravinski je hodil dolgo pot in njegov razvoj, ki ga nekateri glasbeni analitiki dele v štiri dobe, je zavestno iskanje nekega novega izraza, ki naj bo najbolj lasten sodobnemu človeku. Če je v Petruški uporabljal folkloro, je storil to zato, ker se tedanja družba od folkloro ni odvrčala, oziroma jo je najbrž prav tako uporabljala kakor Stravinski. Nekam nepietetno in prizanesljivo — umevajoče. Stravinskega mehanizacija instrumentov, t.j. da je postavil na oder instrument radi njegovega zvoka, je tipično tehnična lastnost, ki je takrat dobivala in je danes še mnogo bolj dobila svoj odgovarjajoči pol v izredni produkciji strojev in njih izrabe. Ni pa Stravinski rešil v Petruški problema, ki si ga je očitno zastavil: problema življenja. Zakaj zamenja na sceni žive ljudi z lutkami? Zakaj se ob zaključku pokaže še enkrat živi Petruška in se roga svojemu gospodarju in svojemu mrtvemu

dvojniku — lutki? Kaj ni to prav od daleč nakazan problem življenja, ki se igra z nami kakor z lutkami? Toda čeprav nas prav to življenje umori kot usoda ali posledica naših strasti, smo ljudje vendar še nekaj več, nekaj, kar živi izven naših fizičnih zmožnosti kljub vsem slabostim in omejenemu, nevednemu umu. Poleg tega univerzalnega življenjskega problema pa postavi Stravinski v dejanje neizčrpno bogastvo ruske narodne duše. Ves pestri sejmski vrvež je kakor živa slika, v kateri se odigravajo najraznovrstnejši prizori iz ruskega narodovega življenja, ki so kratko a jako točno nakazani, sintetično zbrani, malone kakor revija običajev in značilnih potez, katerih vsaka je izborno karikirana tudi v orkestru. Še več. To glasbeno slikanje pi čuvstveno osebno, ampak je objektivno realno. Kajti ko pride na oder lajnar, se oglasi v orkestru zvok, ki je točno „lajnarski“. Podobno slika z orkestrom moža z medvedom, trgovca in ciganke, ples dojilj itd., torej vso pestro panoramo prizorov, ki so vredni posnemanja in slikanja. Ni pa ta balet v svoji raznovrstnosti neka dokončna oblika novega izraza, kajti take oblike še morejo ustaliti šele s celo vrsto del sorodnega značaja, temveč je to delo le znamenita razvojna stopnja, ki je pomagala svojemu ustvaritelju, da je nadaljeval svojo pot. Morda bo prav radi svoje duhovitosti in osamljenosti to delo kdaj pozneje vzor izražanja novega človeka okrog 1914. Čeprav ta novi človek šele danes po dvajsetih letih spoznava in radi časovne razdalje pravilneje presoja umetnine, ki so se rodile okrog njega, ko je še nezavedno blodil v iskanjih. Široki krog družbe namreč hodi mnogo kasneje pota, katera obseže in pokaže umetnik mnogo prej.

Za slovenskega poslušalca je Stravinski še danes tako nov, da mu pomenijo tudi umetnikova zgodnja dela neznane svetove. Zato pozdravljamo gesto opernega vodstva, ki nam je pokazalo tako važno delo glasbene produkcije, in samo vprašamo, kaj ni morda nekoliko pozna ura za uprizoritev groteske, ki je bila komponirana pred 25 leti, ko smo vendar že čuli novejša dela Stravinskega? Upajmo, da naš kulturni krog z zanimanjem, ki ga pokaže za taka dela, nadomesti vrzel, zagrešeno po krivdi razmer, in tako pride do pravega umevanja vsega raznovrstnega iskanja, ki se dogaja okrog njega.

Marijan Lipovšek

Elza Kasimir-Oeltjenova. Ali ni zanimivo, da najdete med kiparji vseh narodov in časov razmeroma tako malo žen? In kiparstvo je ena najstarejših panog upodabljajoče umetnosti, ali, da verjameмо besedi Sv. pisma, najstarejša med vsemi: bog, ki je iz gline oblikoval prvega človeka, je bil prvi kipar. Ali si moremo misliti kaj bolj naravnega, kakor da človek, ki je bil „ustvarjen po božji podobi“, zdaj tudi sam po svoji podobi ustvarja like, da bi napolnil svet s samim seboj, da bi vdihnil resnično lepoto življenju in mu do konca našel pravi pomen? Ne more biti dvoma, da sta v zgodnjih dobah zgodovine oba, mož in njegova tovarišica, v enakem ognju zagrebla s svojimi rokami v zemljo in oblikovala iz nje — saj je vse, kar je ustvarjenega, iz zemlje — in šele tokovi družabnega razvoja so ženi odvzeli glino in kamen iz rok.

Med redkimi kiparicami, ki smo jih spoznali pri nas, je po svojem življenjskem in umetniškem pojavu vredna vsekakor največje pozornosti in spoštovanja ga. Elza Kasimir-Oeltjenova. Videli smo v Jakopičevem paviljonu v Ljubljani nekaj njenih plastik in risb preteklo zimo, ko je skupno s svojim soprogom, akademskim slikarjem Janom Oeltjenom prvič razstavila pri nas. Oeltjenova je doma iz ugledne spodnještajerske umetniške rodbine — njen brat Luigi Kasimir je v evropskem umetniškem svetu visoko cenjen radirar. Prirojena ljubezen do oblikovanja jo je iz Št. Vidu pri Ptujju, kjer je bila rojena, privedla na Dunaj, kjer je bila učenka mojsta Metznerja, čigar arhitekturne plastike so na prelomu polpretekle dobe za dolgo očrtale program doraščajočega rodu.

Priliko za prvo veliko, doslej največje njeno delo ji je prožila ožja domovina njenega moža, ki je po rodu iz okolice Oldenburga v Friziji. V Bremnu ji je direktor državnih železnice naklonila častno nalogo, da opremi portal novega kolodvor-

Elza Kasimir-Oeltjen: Glava deklice
Portret gđ. M. M. iz Ljubljane

skega poslopja s ciklom stavbnih skulptur, ki naj bi ponazarjale vrsto zanimivih, značilnih momentov iz življenja na postaji in železnici. To njeno delo je postalo v nemškem kulturnem svetu nekaj fenomenalnega — po materiji, ki je iz nje oblikovala svoje like, in po intimni, pesniški lepoti, ki je z njo dojela motiv. Plastike, ki po vrsti predstavljajo vse ljudi, ki imajo kakorkoli opravka s kolodvorom, od železniškega direktorja in stavbenika, ki je poslopje zgradil, pa do vratarja in strojevodje, od večnega prebivalca kolodvorskih čakalnic in vagonov do tovora svinj in ovac, ki romajo od postaje do postaje, so iz posebne vrste gline („Klinkerlehm“), ki jo je Oeltjenova odkrila v okolici Oldenburga in ki je brez dvoma najplemenitejša vrsta tega materiala, kar jih je znanih. V tem oldenburškem ilu je velik odstotek železa, in ko ga pri izredno visoki temperaturi žgo, daje od sebe poseben kovinski sijaj. S skulpturami na bremenskem kolodvoru je umetnica ustvarila svojevrstno, izvirno umetniško in človeško pomembno delo, ki je v vsaj nemški kulturni javnosti vzbudilo največjo pozornost.

Za svojega bivanja v Oldenburgu je Oeltjenova poleg tega portala in nekaterih manjših del postavila po svojem zasnutku tudi spomenik v vojni padlim učiteljem oldenburškega seminarja, na dvorišču ljudske šole pa ličen, s plastikami iz oldenburške gline ornamentiran šolarski vodnjak. Kar odlikuje njeno delo, je prav to, da družji v sebi otroško prisrčno naivnost in izkušnost mojstra. Tako je tudi ta vodnjak na dvorišču šole lep, praktičen in otroško zanimiv. Vsa leta, odkar je na Dunaju končala šole, pa je izvršila še tudi dolgo vrsto kipov, ki so bili domala vsi — od portreta njenega življenjskega druga pa do prisrčnih likov otroških glav — razstavljeni že po raznih nemških mestih in so želi mnogo priznanja. Njeno najnovejše kiparsko delo je portret gđ. M. M. iz Ljubljane, ki ga je kiparica izdelala o priliki razstave v Jakopičevem paviljonu in ki najlepše, najbolj nazorno izpričuje njeno umetniško stremljenje. A kakor je njen soprog nekakšen Ahasver med slikarji in je s svojo paletto pretaknil menda že vse kottičke kontinenta od severa do juga, od vzhoda do zahoda, tako je mnogo potovala tudi njegova gospa. Iz Ischie pri Napoliju, iz Splita in Dubrovnika, s Hvara in od drugod je prinesla s seboj mnogo risb in slik, ki ji odkazujejo odlično mesto med našimi slikaricami.

Ge. Elzi Oeltejenovi, ki smo v nji spoznali dragoceno umetnico in dragoce-
nega človeka in ki stalno živi na svojem domu v Št. Vidu pri Ptujju, želimo, da
bi našla tudi pri nas še mnogo prilike za izvedbo svojih velikih zasnutkov, ob-
činstvu pa, da bi moglo z njenimi deli, ki nosijo pečat resne umetniške volje in
življenjske resničnosti, v čim večji meri krasiti svoje domove. L. M. z. el

Koristna knjiga za matere in vzgojiteljice. Med najhujše in tudi najbolj usodne
napake otroka kakor tudi odraslega prištevamo po pravici različne govorne motnje,
od katerih je jecanje gotovo najbolj razširjeno, a tudi najtrdozratnejše. Če po-
mislimo, kakšne posledice ima jecanje danes za otroka v šoli, kjer je izpostavljen
često očitemu zasmehu, vedno pa vsaj pomilovalnemu preziru sošolcev, kakor tudi
za odraslega, ki nikdar ne more podati svojega resničnega znanja in morda visoke
inteligence v taki obliki, da bi ga okolica pravilno ocenila — tedaj moramo sp-
znati, kolike socialno-pedagoške vrednosti je knjiga, ki pokazuje bistvo govornih
motenj ter kako se jih ubranimo. Tako knjigo je napisal Vilko Mazi ter ji
je dal naslov „Govorne motnje“.

Avtor je strokovni učitelj v gluho-nemnici ter si je pridobil tekom svojega
dolgoletnega dela bogatih izkušenj, katerih plod je pričujoča knjižica, ki bo mar-
sikatero mater rešila težke skrbi, saj ji bo nasvetovala, kako naj ravna s svojim
otrokom, ki je žrtev te hude napake. Kajti jecanje pomeni v resnici neuspeh v
življenju, zato je treba posvetiti jecavcu vso mogočo pažnjo. Zanimivi primer
dunajskega psihologa in pedagoga dr. Löwa, ki je bil sam hud jecavec, pa nam
pokaže, koliko se da doseči proti tej napaki s pravilnim ravnanjem. Knjižica je
napisana v tako prijetno kramljlajočem in poljudnem tonu, ugotovitve podprte z
živimi dokazi iz lastnega delovanja, da jo mora vsakdo, četudi ga snov neposredno
ne zadene, na mah do konca prečitati.

Delo je izšlo v samozaložbi in v zelo skromni nakladi. Da si ga more na-
baviti vsakdo, kogar to socialnopedagoško vprašanje kakorkoli zanima, je cena
kljub temu razmeroma nizka (Din 25.—). Naroča se pri avtorju: Vilko Mazi, Ljub-
ljana, Poljanska c. 15. Angela Vodétova.

Šolske izdaje pisateljev. Kakor so pred leti pričele hrkati razne založbe smo-
trno izdajati zbirke tujih in domačih del, tako so se ob začetku minulega šol-
skega leta nekatere založnice odločile, da bodo izdale dela domačih in tujih pi-
sateljev, ki bodo služila slovstvenemu pouku v naših šolah. V teku pol leta smo
dobili že lepo število teh izdaj. Ker se jih bo s pridom posluževal vsak, kdor se
količkaj zanima za slovstvo, in ker so knjige po ceni, je prav, da se seznanimo
čim večji krog čitateljev.

Mohorjeva družba je izdala doslej v zbirki „Cvetje iz domačih in tujih logov“
pet zvezkov. Vsak izmed njih vsebuje tudi uvod in opombe, tako da se more bra-
vec dodobra seznaniti z delom in s pisateljem, obenem pa je tak način izdajanja
dobra slovstvena šola in napotek k lastni presoji slehernega slovstvenega dela.

Dr. Ivan Pregelj je uredil *Izbrane pesmi Simona Gregorčiča* z vidika štirih
oddelkov: rodoljubne, poučne, osebno izpovedne in pripovedne pesmi. Uvod po-
drobno in vsestransko prikazuje pesnika in njegovo delo, tako da je ta izdaja
najprimernejša za proučevanje Gregorčiča.

Drugi zvezek „Cvetja“ vsebuje *Levstikovvega „Martina Krpana“* v ureditvi
dr. A. Slodnjaka. Za začetek naše leposlovne proze je ta povest nadvse važna. O
njemem nastanku, zgradbi, značaju in pomenu poučuje uvod, ki pa gre predaleč v
razlagi postanka povesti. Bravec bo dosegel dovolj, ako se bo pazno seznanil z
vsebinskim in oblikovnim značajem dela, nepotrebna ugibanja ga ne smejo motiti.

V tretjem zvezku zbirke je priobčil *prof. Anton Sourè* rimskega poeta *Horacija*
„Pismo o pesništvu“ v latinskem izvirniku in v enakovrednem slovenskem pre-
vodu. Ker je ta nauk o pesništvu vplival v vseh časih na razna slovstva — tudi
na slovensko — so prevajavčev uvod in opombe zelo dobra literarna šola!

Četrty zvezek te zbirke prinaša Jurčičevega „Jurija Kózjaka“ v ureditvi dr. M. Rupla. Uvod izérpno obravnava postanek, snov in zgodbo, zgradbo, osebe, miselne in oblikovne osnove, jezik ter pomen tega Jurčičevega mladostnega dela. Tako podrobno in pregledno obdelane nimamo pri nas še nobene povesti, zato uvod ne bo izvrstno služil samo pri obravnavanju tega dela, marveč bo dijaku najboljši napotek k polnemu ocenjevanju in vrednotenju vsakega podobnega dela. Tako se končno bližamo v naši šoli res estetskemu uživanju literarne umetnine.

Peti zvezek prinaša Valentina Vodnika „Izbrano delo“. Prireditelj dr. I. Grafenauer je v uvodu izérpno orisal prosvetljeno dobo na Slovenskem, pesnikov duhovni razvoj, označil vsebinsko in oblikovno njegove pesmi, prozo in jezik. Sledi izbor iz pesmi, poljudno znanstvene in časniške proze v prirejani ter izvorni obliki in izérpne opombe. Knjiga predstavlja najboljši pripomoček za študij Vodnika.

Nekako dopolnilo „Cvetja“ so izdaje založbe tiskarne „Merkur“ v Ljubljani, ki je izdala v „Mali knjižnici“ doslej tri literarna dela.

Prof. Ivan Kolar je izdal Jurčičevega „Sosedovega sina“. Uvod je manj obsežen kot v izdajah „Cvetja“ in govori zlasti o Jurčičevem prehodu iz romantičnosti v realizem pod vplivom Levstikove kritike njegovega „Desetega brata“. Potrebna bi bila nekoliko natančnejša oznaka oseb, zlasti pa beseda o Jurčičevem načinu karakteriziranja, nekaj o zgradbi povesti tudi ne bi bilo odveč.

Prof. Olga Grahorjeva je priredila skrajšano izdajo znane mladinske povesti H. Stowe Beecherjeve „Koča strica Toma“. O pisateljici in njenem delu obširno govori uvod. Povest izhaja pravkar v celoti v prilogi „Katoliških misijonov“.

Milena Mohoričeva je prevedla J. W. Goetheja dramo „Egmont“ in ji dodala izérpen uvod. Zdi se pa, da izbira ni bila posrečena niti glede na pomembnost, niti na privlačnost dela.

Zveza društev „Šola in dom“ v Ljubljani je pričela izdajati „Klasična dela“ iz srbskohrvatskega, nemškega in francoskega slovstva. Doslej so priredili: dr. M. Rupel Avgusta Senoe „Karanfil s pjesnikova groba“, delo, ki govori o Prešernu in je bilo že dvakrat poslovenjeno; dr. Iv. Grafenauer Ludwikovega Erbförsterja, dr. St. Leben pa pet pravljic C. L. Perraulta. Vsak zvezek ima uvod in tolmač, zadnji pa vaje za študij jezika.

Tiskovna zadruga v Ljubljani je izdala v priredbi dr. M. Rupla „Protestantske pisce XVI. stoletja“. Knjiga je prirejena po „Slovenskih protestantskih piscih“ istega urednika in vsebuje tudi nekaj odlomkov iz hrvatskih protestantskih pisateljev ter pri vsakem pisatelju po en tekst v izvirnem črkopisu. Z delom naj bi se seznanil vsak slovstveno izobražen Slovenec. Vera Dostalova

Iz slovanske ženske književnosti so izšle: V Sofiji: Sande Jovčeve „Pod oblako nebe“. Povesti. — Marije Grubešljive „Ženeni hora“. Povesti. — Dore Gabe „Gorskata kštica“. Mladinska knjiga. — Kaline Maline: „Koso Dolgokoso in Frosa Dolgokosa“. Mladinska knjiga.

V Pragi so izšli dekliski romani: Marije Matešové „Spivajcič řeka“, Božene Dubňanské „Sestřička“, Dane Homolkové (praške študentke) „Zorka dobiva štěstí“.

V Beogradu: Angele Vodetove „Fašizem in žena“ kot prvi zvezek „Male džepne biblioteke“, katero je začela izdajati Jelena Matić.

Angleške žene v literaturi. Francoski časopis „Femina“ razpisuje letno nagrado 40 funtov za najboljšo angleško delo vsakega leta, in sicer za delo take pisateljice, ki doslej po mnenju odbora še ni bila primerno priznana. Nagrado deli odbor najboljših francoskih pisateljic. Angleška nagrada za najboljšo francosko knjigo, ki jo napiše ženska, pa je „Northcliffe Prize“, ki jo razpisuje Sir Ernest Benn. Angleški odbor predloži francoskemu vsako leto tri knjige v izbiro. Letos je predlagal sledeča dela: Elisabeth Bowen: To the North (Proti severu), Rosamund Lehman: Invitation to the Waltz (Vabilo na valček) in Stella Gibbons: Gold Comfort Farm (nekako: Kmetija Mrzle tolažbe). Nagrada še ni določena.

Angleške ženske se zelo živahno udeležujejo literarnega življenja. Mnogo je pisateljic, katerih knjige upoštevajo in hvalijo tudi velike literarne revije. Ena najbolj znanih pisateljic, morda najboljša angleška pisateljica sedanosti, in to ne samo med ženskami, Stella Benson, je pred kratkim umrla. Imela je burno življenje, zelo mnogo je potovala, dolgo je bila tudi na Kitajskem. Bila je ne samo dobra pisateljica, temveč tudi izredno simpatična osebnost, pogumna, dosledna, prijazna in pametna. Bila je feministka v dobrem pomenu besede: borilka za žensko enakopravnost brez pretiranosti in brez sovraštva. Bila je tudi navdušena pacifistka. Njeno delo je odraz njenega mišljenja in njenega velikega talenta. Njena glavna dela so: „Tobit Transplanted“, „The Poor Man“, „Pipers and a Dancer“, „The Desert Islander“ in mnogo drugih.

Znana ameriška pisateljica je Pearl S. Buck, ki jo omenjam tu zato, ker je tudi njeno življenje in delo zvezano s tujo in zanimivo deželo — s Kitajsko. Kot hči misijonarja je velik del svojega življenja preživela na Kitajskem in dobro pozna ljudi in razmere. Svoje prvo literarno priznanje je dobila z romanom „Dobrazemlja“, katero smo leto dobili tudi v slovenskem prevodu (Založba Modre ptice). S tem delom je dobila svoje prvo priznanje v New Yorku, kjer so jo ob njenem obisku zelo slavili. Toda kmalu se je vrnila domov na Kitajsko in objavila še vrsto drugih del. Ga. Buckova je prevedla tudi stari klasični spis Kitajcev „All Men are Brothers“ (Vsi ljudje so bratje).

V angleškem jeziku sta izšli še dve knjigi eksotičnega pisatelja, ozir. pisateljice. Estu Inagaki Sugnito piše o življenju japonske žene iz bogate, parvenijske rodbine, pod naslovom „Hči Narikinov“ (A Daughter of the Narikin). Črnka Marjorie Mensah piše o ženskah v knjigi „Us Women“ (Me ženske).

O tuji deželi piše tudi švicarska Američanka Frieda Das v knjigi „Into the Sun“ (V solnce). Pisateljica je dolgo živela v Indiji in podaja v tej knjigi svoje vtise o spremembah domačega življenja v Indiji pod vplivom nacionalnih in socialnih reform.

Bolj znanstvena knjiga je knjiga profesorice Alice Werner: „Myths and Legends of the Bantu“ (Miti in legende Bantu-zamorcev). Avtorica je preiskala verske in druge pravljice teh zamorcev in jih opremila tudi z vsem znanstvenim aparatom. Menda je ona zdaj najboljša poznavalka afriških narodnih pripovedk. Njen komentar k zabavni in zanimivi knjigi je dragocen pripomoček za primerjalne študije.

Da imenujemo še nekaj bolj domačih pisateljic: Ethel Smith, stara feministka, je izdala knjigo „Female Pippings into Eden“, knjigo o feminističnih bojih na Angleškem. Posebno važna je biografija voditeljice ženskega gibanja Emmeline Pankhurst.

Irka Sylvia Murray je napisala o svoji domovini ljubko knjigo „The Lovely Lloyds“, kjer riše nežno atmosfero prijazne irske pokrajine.

H. du Coudray je napisala posebne vrste knjigo „Electra“, ki je pravzaprav posnetek stare klasične tragedije v moderni okolici.

Zelo hvalijo angleški kritiki delo Dorothy Canfield: „Bonfire“, ki podaja živo in naravno življenje v vermontski vasi, ki je ozadje njenega dela. Glavne osebe se odražajo verjetno in živo.

Iz Irske je tudi povest E. Oe. Somerville: „The Smile and the Tear“ (Nasmeh in solza). Povest o umoru ženske, ki spominja nekoliko na slučaj Malijev, je s psihološko poglobitvijo napisala Elisabeth Jenkins v romanu „Harriet“, ki se opira na resničen dogodek. Psihološki roman je tudi „Preludij slovesa“ (Preludeto Departure) ge. S. P. Jerman. Kratka, a dobra povest, ki ji kritik očita le malo preveč mračnosti, je povest škotke M. M.

Webster, „The Schoolhouse“ (Šola). Prijazna, prijetna knjiga iz dobe ameriškega pionirskega življenja je knjiga Rose Wilder-Lane: „Let the Hurricane Roar“ (Naj divja vihar) — povest o mladem paru, ki si ustvari na zapadu novo življenje.

Vzgojni problem obravnava Martha South v romanu „Apology of a Mercenary“ (Apologija kupljenke) v zbirki „Makers of the New World Series“, (Zbirka: Ustvarjalci novega sveta), ki je doslej objavila biografije zgodnjih angleških socialistov, potem Postgatea, K. Marxa, Dutta in Lenina, je napisala ga Hamilton biografijo Johna Stuarda Milla.

To je le kratek in nepopoln pregled, ki nam pa že kaže marljivo delovanje angleških žen v književnosti. Olga Grahorjeva

Obzornik

Žene kot tovarniške inšpektorice na Poljskem delujejo že od l. 1927. Med najvažnejše naloge njihovega dela spada nadzorstvo nad izvajanjem zakonite zaščite matere in otroka ter njene delovne moči: vsaka tovarna, ki zaposluje nad 100 žensk, mora imeti dečji dom za nedoraslo dečo; kjerkoli dopušča tehnični položaj, morajo ženske pri delu sedeti, pri delu, ki se opravlja stoje, pa morajo biti na razpolago stoli za odpočitek; med delom morajo biti 10 minutni odmori za higijensko telovadbo delavk; mlade šibke delavke so pod rednim zdravniškim pregledom; neplačano delo je prepovedano; mladi delavci morajo hoditi v nadaljevalne tečaje itd.

Jugoslovanska ženska zveza, sekcija Dravske banovine, je priredila 22. junija izvrstno uspelo javno zborovanje, na katerem so se obravnavale najnujnejše zahteve naše žene: ohranitev edine ženske gimnazije, otvoritev prvega letnika ženske učiteljske šole ter vrnitev ukinjenih draginjskih doklad omoženim aktivnim ali upokojenim državnim in javnim nameščenkam.

Poleg včlanjenih ženskih društev je sodelovalo pri prireditvi tudi društvo Šola in dom po svojem zastopniku predsedniku dr. Lončarju, ki je v izčrpnem govoru utemeljeval potrebo samostojne državne ženske gimnazije ter povdarjal, kako je pedagoško in socialno pravilno, da je ženski zavod v ženskih rokah. Po njegovem govoru so zborovalke sprejele resolucijo:

Občinski svet ljubljanski je sklenil v svoji seji dne 21. V. 1935, da se s šolskim letom 1935/36 opusti I. razred mestne ženske realne gimnazije in se šola postopoma odpravi.

V šol. letu 1934/35 je bilo na tem zavodu 696 učenk, kar je dovolj za popolno žensko srednjo šolo. Sedanje državne srednje šole so že vse prenapolnjene.

V šol. letu 1934/35 je bilo

na I. drž. gimnaziji	876 učencev in	?	učenk,
„ II. „ „	447 „ „	1.021 „	„
„ III. „ „	882 „ „	— „	„
	2.205 učencev in	1.028 učenk.	

Iz tega je razvidno, da se ne sme zavod opustiti, nasprotno bi bilo potrebno, ustanoviti še eno moško realno gimnazijo, da bi bile tri popolne moške realne gimnazije, ki bi že danes imele po 735 učencev, in prav tako tri ženske realne gimnazije, ker bi bilo s prevzemom mestne ženske realne gimnazije 1724 učenk, ter bi prišlo na vsak zavod po 574 učenk, kar je ravno primerno za popoln zavod.

Iz tega sledi, da so vse državne srednje šole prenapolnjene in ne morejo sprejeti učenk, ki bi drugače študirale na mestni ženski realni gimnaziji; zato je edina možna rešitev v tem, da država prevzame celotno gimnazijo in vse kvalificirane učne osebe v svojo upravo, mestna občina pa prepusti banovini poslopje z vsem inventarjem proti primerni odškodnini.

Prof. Anica Černejeva je utemeljevala zahtevo po ponovni otvoritvi prvega letnika ženske učiteljske šole in dokazovala potrebo po sprejemanju meščanskošolskih učenk na učiteljske. Meščansko šolo posečajo zlasti kmetiska dekleta. Kot učiteljice bi se zopet rade in z razumevanjem vračale na kmete v okolico in razmere, iz katerih so izšle. Na njen predlog so zborovalke glasovale za resolucijo:

Zahtevamo, da se z novim šolskim letom ponovno dovoli dekletom z nižjim tečajnim izpitom srednjih in z završnim izpitom meščanskih šol vstop v I. letnik državnih učiteljskih šol ter da se jim omogoči takojšnji vpis. Svojo zahtevo utemeljujemo s sledečimi razlogi:

Vzgoja, ki jo nudi učiteljska šola, je svojevrstni ženski naravi najbolj prikladna.

Delo v vzgojnih poklicih je ženi po njenem prirodnem poklicu materinstva mnogo bližje nego njenemu moškemu tovarišu.

Države, ki jim je šolska vzgoja istovetna s pripravo na najtršo življensko borbo za obstanek (n. pr. Amerika), si upajo izročati nad ¾ svojega šolstva v ženske roke.

Številčno razmerje med moškimi in ženskimi delavci v učiteljskih poklicih ne govori proti ženi, ker rodi njeno delo isti izobrazbeni in prej močnejši kot slabši vzgojni uspeh.

Brezposelnost žene se z opuščanjem ženskih učiteljskih šol ne zmanjšuje, ampak samo prestavlja v najnevarnejši čas, zmanjšuje pa se njena sposobnost in pripravljenost za vzgojo lastnega naraščaja.

Opuščanje zavodov s stoletno tradicijo pomeni v kulturi našega naroda velik korak nazaj.

S sprejemom učenk v učiteljsko šolo ne prevzame država še nikakih obveznosti in jamstev za namestitvev njenih absolventk v državni službi.

Principijelno onemogočanje ženi, da si pridobi isto izobrazbo in isto vzgojo kot njen moški sovrstnik, pomeni trdo kršitev njenih državljskih pravic.

Prof. Dora Vodnikova je orisala hude posledice, ki so prizadejale zlasti mlado ženo in družino z odteganjem draginjskih doklad aktivnim poročenim uradnicam. Koliko mladih ljudi si je ustanovilo družinsko življenje, ker sta zakonca računala, da bosta s skupnim zaslužkom lahko vzdrževala otroke in gospodinjstvo. Danes pa se že sklenjeni mladi zakoni boje otrok, zaročenci ne sklepajo zakonskih zvez, ker bi jim bila radi zmanjšanih dohodkov gospodinjstva skrajno otežkočena, prirastek družine pa združen z neizogibno zadolžitvijo.

Zborovalke so enoglasno sprejele tudi resolucijo te gospovice:

Žene, zbrane na zborovanju Jugoslovenske ženske zveze, sekcije za Dravsko banovino, zahtevajo, da se uredba o odtegovanju draginjskih doklad prekliče tudi za aktivne in upokojene poročene žene. Svojo zahtevo utemeljuje sledeče:

1. Z uredbo od 13. aprila 1954 so prizadete predvsem naše mlade družine, ki se jim odtegne največ, ker je draginjska doklada na nižjih položajih večja kot na višjih položajih.

2. Z odtegljajem se krši osnovni princip človeškega dostojanstva: za enako delo enako plačilo.

3. Z znižanjem življenskega standarta družine ni le oslabašana njena kupna moč v škodo celokupnega gospodarstva, temveč tudi njena kulturna sodejavnost, ker je uradniški stan najvnetejši konzument naše kulturne produkcije.

Sklicujemo se na zadnjo uredbo, ki je odpravila delno ukinitvev z razlogom, da skupno gospodinjstvo ne sme biti vzrok za zmanjšanje draginjskih doklad.

Zastopnik mestnega magistrata in ž. dr. Šubic je opisal zgodovino mestne ženske realne gimnazije, težko breme, katero nalaga občini vzdrževanje zavoda (letno 1,600.000 Din) ter historijat poti občinskega sveta za podržavljenje gimnazije. Spričo nujnih socialnih bremen in težke gospodarske krize ne more mestna

občina več vzdrževati šole in jo mora postopoma ukinjati, zavedajoč se, da je itak dolžnost države, skrbeti za izobrazbo ženskega naraščaja prav tako kakor za izobrazbo moškega. Ga. Štebijevega je pripomnila, kako se je ženska zveza že pred leti zavzemala za poddržavljenje mestne ženske gimnazije.

Solidarnostno izjavo v borbi za upravičene ženske zahteve je podala tudi ga. Zbašnikova, zastopnica „Zveze delavskih žen in deklet“, ki sicer ni včlanjena v Jugoslovenski ženski zvezi, a uvidi, da je v borbi za osnovne zahteve žena potreben skupni nastop. Tudi delavstvo je željno izobrazbe, zato priznava potrebo učiteljev in učiteljic, tudi delavska žena se bori za enakopravnost obeh spolov v izobrazbi in delu. Izobražena in polnopravna meščanska žena bo z večjim razumevanjem podpirala tudi delavsko ženo.

Zborovanju so vse udeležence sledile z izrednim zanimanjem ter so z mnogimi pojasnili in pripombami pripomogle k temeljiti razjasnitvi in utemeljitvi vseh treh zahtev. Posebno učinkovita sta bila govora, ge. Polonice Juvanove in poštne uradnice ge. Remčeve, ki je na konkretnih primerih pojasnila položaj nižjih poročenih nameščenk ter ugotovila bridko resnico: ako je uradnica poročena z nizkim uradnikom ali obrtnikom, četudi brezposelnim, izgubi draginjsko doklado; uradniki, kolegi, pa so lahko poročeni z bogatimi posestnicami, obrtnicami, a dobivajo pri tem še vse doklade zase in za otroke!

Sprejete resolucije je odposlala ženska zveza vsem osebam in oblastim, ki imajo dolžnost in možnost za reševanje teh zadev.

P. II.

Prosvetni tečaj za delo intelektualk na deželi. Na željo nekaterih intelektualk, ki službujejo na deželi ter so spoznale živo potrebo po intenzivnejšem prosvetnem delu med našimi podeželskimi ženami, je sklenila Banovinska ženska zveza prirediti koncem avgusta tridnevni prosvetni tečaj, ki naj pokaže naši intelektualki na deželi najaktualnejše probleme, ki posegajo tudi v življenje naše kmečke žene. Tako bi se predavanje in razgovori vršili približno o tehle temah: **Ženin današnji položaj** (Današnji družabni ustroj v splošnem. Položaj žene kot pri padnice raznih družabnih plasti; Položaj naše kmečke žene (S posebnim ozirom na današnji gospodinjski položaj vasi ter ženin odnos do današnje družine); **Naša žena kot državljanka** (Naša zakonodaja in žena. Pravice in dolžnosti poročene žene. Starši in otroci); **Kulturne naloge intelektualke med našimi kmečkimi ženami** (Delo intelektualk-učiteljic, oskrbnih sester, zdravnic — med kmečkimi ženami in dekleti. Praktična navodila za to delo); **Naše ženske organizacije**; **Naši ženski listi** (Smoter in program. Pomen organiziranega dela.) Natančne podatke z vabilom k udeležbi bodo prinesli vsi naši dnevnikarji.

Razstava „žena“ v Trbovljah. O vnebohodu se je večja skupina ljubljanskih društvenih delavk udeležila otvoritve razstave „žena“, katero so pripravile neumorne trboveljske kolašice v tamkajšnji šoli.

Trboveljska žena izpričuje nanavadno živahno samostojno in vsestransko aktivnost. Sredi naroda živi in dela zanj s širokim zanosom z najdalekosežnejšega vidika, posega pa s svojim pogledom tudi v najožjo družino in živi z njenimi skrbmi. Kot marljiva čebelica je nanesla iz vseh strani, karkoli se ji je zdelo uporabno, da z najmanjšimi izdatki koristi najširšim plastem s prostim vstopom v svoj hram. Pri tem ji ne manjka kritičnosti, smiselne, globoke zasnove in okusa. — Že sama otvoritev je navdahnila navzoče s pravim spoštovanjem do tega dela. Zbralo se je pred šolo toliko ljudstva, da se je morala vršiti otvoritvena slovesnost kar na prostem. Kakor da bi stopila pred nas žena izza časa kmetskih taborov, tako se nas je dojmila slika, ko so se vrstile pred nami pod milim nebom samozavestne govornice. Zrle smo v razorene nagubane črte težko preizkušanih zdelanih ženic, ki so z vso pozornostjo sledile izvajanju. Veselile smo se iskrih oči ukaželjne mladine, ki je kar z odprtimi usti požirala vse novosti. Opazile smo pa tudi mnogo resnih mož, ki so dali delu žene s svojo navzočnostjo polno priznanje. — Tako

zbrana družinska slika je prava osnova za uspešno delo. Vsaka izrečena beseda združuje in oplaja hkrati miselnost celotne družine. Stari poslušajo sodobne nazore, katere izročajo v njih navzočnosti prirediteljice mladini, hvaležno jih sprejemajo, ker vedo, da jim dajo te žene priliko, da se prezgodaj ne odtujijo svojemu lastnemu naraščanju. Poleg tega nam je zadonela še skrbno obdelana pesem trboveljskih Slavčkov, ki se je zlila v naša srca z občutkom, da smo se še bolj približali drug drugemu.

Razstava sama je skušala prikazati najrazličnejša področja ženskega dela in je bila razvrščena v oddelkih: Obrt — Ženske organizacije — Ročna dela — Umetnost. Domači obrtniki so tudi sodelovali pri razstavi in so razstavili od najmodernejše kuhinjske oprave do najpraktičnejših koristnih in sličnih opremnih izdelkov, ki zanimajo zlasti gospodinjo. Poleg okusno s cvetjem in kristalom okrašene pogrnjene svatbene mize je vabila prijazna muzica s prtom iz domačega platna, lesenim krožnikom, hlebcom kruha in majoliko, sama nazorna navodila, kako ženina spretna roka ustvarja toplo domačnost. — Oddelek „Ženske organizacije“ je dokazal delavnost našega ženstva na karitativen in socialnem polju ter njega stanovsko zavednost, ki združuje z naraščajočo vnemo žene v poklicne skupine, da si zboljšujejo vsestransko svoj položaj. Viden in pomemben je zlasti najnovejši pokret organiziranih gospodinj, ki zajema vse stanove in širi važna in zdrava gospodarska načela. — Posetniki so si z zanimanjem ogledovali lepo, natančno izvršena ročna dela, občudovali so krašne preproge, lične zastore, pregrinjala, vse samo delo marljivih ženinih rok. — Gospodinje so z zanimanjem postajale ob urejenih zbirkah čistil vseh vrst, pred modernim vrtnim orodjem, konserviranim sadjem, zelenjavo ter mlečnimi proizvodi. — V oddelku „Umetnost“ so bili s posebno pozornostjo in ljubeznijo razvrščeni umotvori naših umetnic slikaric in kipark. Že prvi dan je bilo prodanih več del. V smiselni razvojni razporedbi so bile razstavljene knjige naših pesnic in pisateljic. Zbrani so bili tudi vsi ženski listi, od najrazširjenjšega „Ženskega Sveta“ do najmlajše „Naše Mode“.

Prirediteljice so povabile k sodelovanju tudi Higijenski zavod za zaščito dece in mater iz Ljubljane, da je uredil poučni higijenski oddelek. Tovrstna razstava je bila za Trbovlje prava potreba. Da je tamkajšnje ljudstvo željno zdravstvenega pouka, dokazuje dejstvo, da so bila matrpna predavanja, ki so bila priključena razstavi. Vrstila so se predavanja za odrasle in za šolsko mladino s poučnimi filmi.

Trbovljske žene so bile polne pozornega gostoljubja napram nam kljub vsej utrujenosti in izčrpanosti, ki kaj rada sledi po tolikem delu. V njihovem prijaznem spremstvu smo preživele ves dan. Pokazale so nam tudi trboveljsko vzorno urejeno bolnico in nemalo smo bile začudene, ko smo opazile, da se nahajajo v tej bolnici tudi še prazne neoddane postelje. Kako prenatrpane pa so — žal — naše bolnice! Pogled nam je uhajal iz teh svetlih vzornih prostorov tja na pobočje, kjer so stisnjene temne, nizke hišice druga ob drugo. Mišlile smo si, koliko solz so otrle dobrotne roke naših kolašic, koliko gorja olajšale tudi pod nami strehami.

Zeleti bi bilo, da bi sledili temu izletu Ljubljančank še drugi k našim sodelavkam v razne kraje. Spoznavajmo se med seboj, spremljajmo se ob svojih naporih in uspehih. Razširjajmo z družinimi močmi svoja načela od žene do žene, iz kraja v kraj, po naši dragi domovini.

Bil je lep dan. Delavné roke so zasadile spominsko lipo. Mladina je pristovala temu prazniku. Kakor bo ta lipa zrasla v mogočno drevo, naj poženejo tudi klice iskreno izgovorjenih, globokih besed, ki so padale v duše.

Minka Kroftova

Naše delavske žene imajo svojo lastno organizacijo „Zvezo delavskih žen in deklet“. Njihovo prizadevanje za dosego boljših življenjskih pogojev in pravic v vseh področjih socialnega življenja je treba smatrati kot del skupne borbe vsega

delavskega razreda za doseg socialne enakopravnosti vseh ljudi. Dobrine, katerim je namenjena aktivna borba, kakor boj za boljše mezde, za skrajšanje delovnika, za zaščito matere in otroka, za žensko volilno pravico so samo etape na poti h končnemu cilju.

Iz programa posnemamo, da se pripravlja Zveza na živahno delovanje v bodočem letu. Žene se hočejo boriti za izboljšanje zakona o socialnem zavarovanju ter so v tem vprašanju sprejele resolucijo, v kateri zahtevajo: zavarovanje za primer onemoglosti, starosti in smrti ter brezposelnosti; najnižja zavarovalna mezda naj znaša 16 dinarjev, ne 6 Din kot dosedaj; zakon o zaščiti materinstva naj se dosledno izvaja (2 mesečni dopust pred porodom in potem); spolni naj se zdravstvena služba pri soc. zavodih. Druga resolucija zahteva temeljito zaščito otroka: ureditev zavetišča za dojenčke pri tovarnah (to je pri nas že uzakonjeno, le da se nikjer ne izvaja); plačani odmori za dojenje otrok; zaščita za otroke v vseh večjih krajih; za šolske otroke toplo hrano; 5—6 urni delavnik za mladino pod 18 leti pri nezmanjšani plači. Pri bolniških uradih naj se ustanove posvetovalnice za spolne zadeve. — Končno je bila sprejeta tudi spomenica proti vojni s posebnim ozirom na italijansko-abesinski spor, na čegar mirni rešitvi smo zainteresirani posebno Slovenci že iz solidarnosti do naših ožjih rojakov v zasedenem ozemlju.

V ljubljanskem občinskem svetu je predlagal obč. svetnik g. dr. Joža Bohinjec, naj bi mestna občina posebno počastila zaslužne ljubljanske meščane. To odlikovanje naj bi se podeljevalo vsako leto samo eni ali dvema osebama, in sicer bi se vsako tretje leto izkazala ta čast ženi. Odlikovanje naj bi se ne podeljevalo v obliki častnega meščanstva, diplome ali nagrade, ampak naj bi se vklesalo samo ime v poseben steber. Ta spomenik zaslužnih oseb naj bi vzpodbujal mladino in ji kazal vzgled delovnih meščanov in meščank. Zato bi se morala podeljevati ta čast samo takim osebam, ki bi se izkazale kot res izredno vredne in zaslužne; nikakor pa bi ne mogla biti tako počaščena oseba iz vrst občinskih svetnikov.

Drobne vesti o nas. „Slovenski tednik“, ki izhaja v Buenos Airesu, je ponatisnil iz „ženskega Sveta“ članek Angele Vodetove: Zakon in družina v Rusiji.

Novinar Anton J. Klančar v Klevelandu prireja med svojimi rojaki številna predavanja o naših književnikih in objavlja izvirne študije ter prevode iz naše literature tudi v angleških listih. Pri tem svojem delu upošteva tudi žensko literaturo in njene predstavnice. Pisal in govoril je o Leji Faturjevi, Minki Govékarjevi, Jospini Turnograjski. V načrtu pa ima še študije o drugih naših književnicah.

Bolgarski umetnici Morfova in Prokopova sta gostovali z velikim uspehom v moskovskih glasbenih zavodih.

Ob stoletnici rojstva poljskega virtuozna in skladatelja H. Wieniavskega je bila v Varšavi mednarodna tekma violinistov. Prvo nagrado je dobila Francozinja Ginette Neveu, in sicer 5000 zl., srebrni bokal vdove Wieniavske in 10.000 fr.

Ukrajinska pevka Mlada Lipovecka nastopa sedaj v Italiji s samostojnimi koncerti. Pred kratkim je priredila v Mantovi večer ukrajinskih pesmi. Narodne pesmi je pela ob lastnem spremljanju na harfo, pri umetnih pa jo je spremljal pianist. Občinstvo in kritika sta sprejeli koncert z velikim navdušenjem in ukrajinska pesem je doživela velik triumf.

Francosko pisateljico Colette je belgijska Akademija francoskega jezika in literature izvolila za svojo članico. Prejšnje njeno mesto je zavzemala pokojna francoska pesnica de Noailles.

VSEBINA 7-8. ŠTEVILKE

„Up sreče onstran groba v prsih hrani“ — Nadaljevanje (Ilka Vaštetova)

Pod dalmatinskim solncem — Nadaljevanje (Maša Slavčeva)

Vprašanja (Greta Rehbauerjeva)

Povest o meni (Katja Špurova)

Růžena Jesenská (Marija Omeljčenkova)

Pismo (Greta Rehbauerjeva)

Naša vas in arhitekt (ing. arch. Dušana Šantlova)

Kam z dekleti (Angela Vodetova)

Hrana in obleka na kmetih (Janez Rožencvet)

Zadružno ognjišče (Marijana Željeznova-Kokalj)

Jane Addams (P. Hočevarjeva)

Življenja delavnik (Ksaver Meško)

Mrtva ljubezen (Miriam)

Književnost in umetnost: Produkcija plesne šole Mete Vidmarjeve (Maša Slavčeva)

— Iz ljubljanske „Opere“ (Marijan Lipovšek) — Elza Kasimir Oeltjenova (L. Mrzel)

— Šolska izdaja pisateljev (Vera Dostalova) — Angleške žene v literaturi (Olga Grahorjeva)

Obzornik: Jugoslovanska ženska zveza — Razstava „Žena“ v Trbovljah (Minka Kroftova)

Slika na platnicah: Matija Čop (stoletnica njegove smrti)

Priloge: Naš dom — Naša žena — Krojna pola in ročno delo

Ženski svet izhaja vsak mesec v Ljubljani. Letna naročnina Din 64.—, polletna Din 32.—, četrtna Din 16.—. Posamezna številka Din 6.—. Za Italijo L 20.—, posamezna štef. L 2.—, za inozemstvo Din 85.—. Uredništvo in uprava v Tavčarjevi ulici 12/II. — Izdaja Konzorcij „Ženski Svet“ v Ljubljani. Za konzorcij in uredništvo odgovorna Milka Martelančeva.

Tiskali J. Blasnikovi nasl., Univerzitetna tiskarna in litografija d. d. v Ljubljani. Odgovoren L. Mikuš.

**Drobna knjižica
z veliko vsebine**

Dekliško perilo

modeli in kroji perila za deklice od 12--18 let. Posebno bogate priloge z risbami za vzecine, ki so uporabne tudi za okras otroških oblekic in predpasnikov. Cena Din 6.—. Denar je poslati z naročilom vred.

Naročnice iz Gorenjske. Rada bi zamenjala za 14 dni o počitnicah svoje stanovanje v Novem mestu za stanovanje kje na Gorenjskem. Imam dve parke-tirani sobi, kopalnico, sobo za služkinjo, poleg kuhinje veranda z balkonom. Naslov pri upravi.

Dolenjka.

Našim naročnicam.

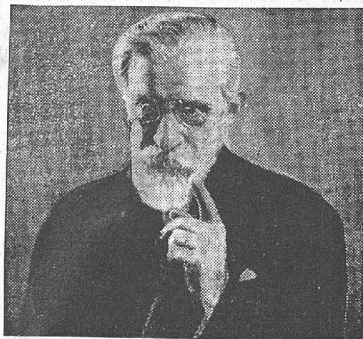
Moramo priznati, da se velik del naših naročnic zaveda, kolike važnosti je za list, da redno plačujejo svojo naročnino. Toda težke gospodarske prilike so zožile naš krog, zato je treba, da se te važnosti zavedamo vse, prav vse. Vsako podjetje bojuje danes težak boj za obstanek; toliko več ženski list, saj je žena po navadi prva v družini, ki mora omejiti svoje izdatke in to začne najprej pri listu. In vendar prinaša dober list ženi toliko koristi, da bi ga morala prav v težkih časih naročiti, ako ga še nima. To nam potrjujejo obile obnove naročil, ki jih prejemo. V stiski se naročnice odpevajo, a se večkrat že tekom prvega leta naročé na novo, ker so uvidele, da jim je list res potreben.

Naša dolžnost je, da ohranimo list vsem tistim, ki najdejo v njem oporo, pouk in razvedrilo. Zato prosimo cenj. naročnice, ki še nimajo poravnane naročnine, naj se **takoj poslužijo priložene položnice**. Ako je slučajno katera ne dobi, naj je ne reklamira, marveč naj jo vzame na pošti in naj sama napiše nanjo števil. našega tek. računa 14.004, kar je ceneje nego reklamacija.

Kdor more, naj pošlje naročnino za celo ali vsaj za pol leta, da nam prihrani zamudno vpisovanje četrtinskih obrokov.

Prosimo, ne odlašajte, pošljite naročnino čimprej.

Uprava.

Dr. R.W. Stewart

Potem uporabljajte **HERSAN** čaj. Zakaj bi trpeli bolečine revmatizma in protina (gibt), ako to ni potrebno? **HERSAN** čaj je sredstvo, ki Vam lajša bolečine. **HERSAN** čaj pomaga pri arteriosklerozí in hemoroidih. Ali res ne veste, da je **HERSAN** čaj pri obolenju želodca, jeter in ledvic dobro sredstvo? **HERSAN** čaj se dobiva v vseh lekarnah, zahtevajte brezplačno brošuro in vzorec pri „**RADIOSAN**“, Zagreb, Kovačićeva 2.

„Hersan“ čaj

Vam bo pomagal, da zopet pridobite zdravje s pomočjo zdravnih rastlin.

*Gospa! Ne bodite neprijateljica sama sebi. Obolenja pri klimakteriju ali pri mesečnem perilu (menstruaciji) Vam bo otajšal **HERSAN** čaj. Ali Vas ovira debelost? Želite biti vitki?*

Reg. S. št. 19834/1933.